

PISANII SÂNGEORZENE

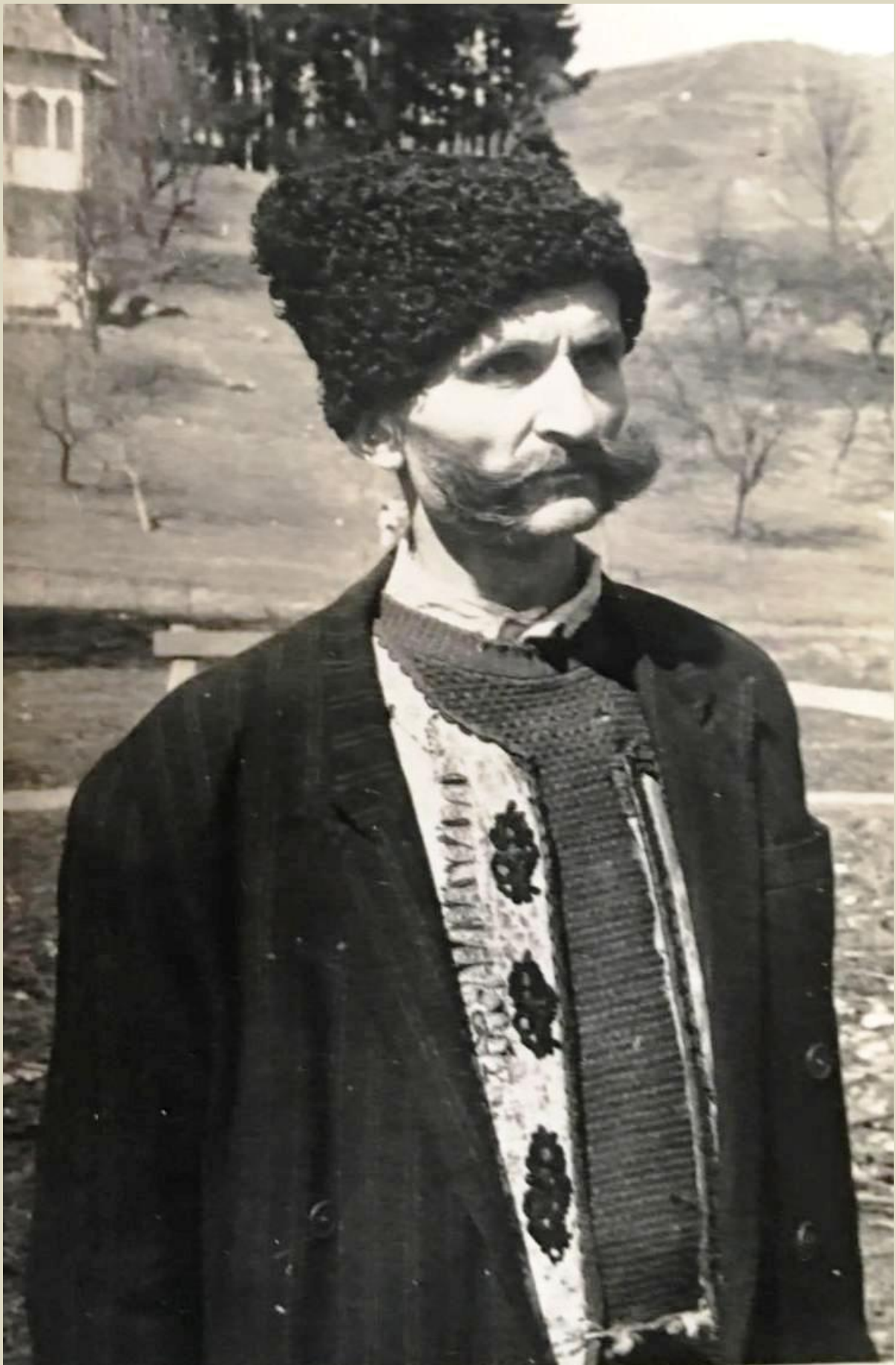
- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE -

IOAN JARDA (1847-1893)

fost director al Școlii fundamentale elementare din Năsăud și
fost președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana”

ANUL XI, NR. 10(122), OCTOMBRIE 2022

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL XI, NR. 10(122), OCTOMBRIE 2022

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
teolog ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu,
Dr. Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

COPERTA 1: Ioan Jarda (1847-1893)

COPERTA 2: Țăran din Sângeorz-Băi

COPERTA 3: Țăran din Sângeorz-Băi

COPERTA 4: Țăran din Sângeorz-Băi

Mulțumim domnului George Siminic pentru bunăvoința de a ne pune la dispoziție
fotografiile cu acest țăran din Sângeorz-Băi.

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale
Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud), Centrul
Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

*** Ioan Jarda (1847-1893), fost director al Școlii fundamentale elementare din Năsăud și fost președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana”	6
NICOLETA GAGEA, <i>Biserica de lemn din Sângeorz-Băi: din istoria și arta unei vechi ctitorii românești din Transilvania</i>	9
DR. DORIN DOLOGA, <i>Unele aspecte economice ale localității Sângeorz-Băi</i>	19
*** <i>Vilegiatură – Prin țara grănicerilor</i>	23

RESTITUIRI

*** <i>Concurs literar</i>	27
MAXIM POP, <i>Maria Antoinette – schiță biografică</i>	28

DIN GRANIȚĂ

DĂNUȚ POENARIU, <i>Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914 (III)</i>	33
DR. ELISABETA SCURTU, <i>Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948. Familia Vertic din Mocod</i>	44
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial</i>	47

BISERICĂ, ȘCOALĂ SOCIETATE

IOAN JARDA (1847-1893)

fost director al Școlii fundamentale elementare din Năsăud și
fost președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana”

Unul dintre bărbații distinși și totodată sufletul și conducătorul spiritual al Reuniunii învățătoresți greco-catolice „Mariana” a fost, fără îndoială, regretatul de pie memorie Ioan Jardea, de a cărui viață este strict legată viața întregii reuniuni.

Nu este act important în viața Reuniunii „Mariana”, nu este sărbătoare măreață, nu este, în fine, nimica fie cât de neînsemnat lucru ce să nu fie strâns legat de numele venerat al fericitului Ioan Jardea, fost adevărat membru, vice-președinte și, în urmă, timp de aproape trei ani și jumătate vrednic președinte al ei.

Om dotat de natură cu multe și frumoase calități, dar mai presus de toate cu o minte pururea trează, cu o inimă caldă și judecată sănătoasă, a știut – favorizat poate și de împrejurări – să se ridice în societatea năsăudeană în șirurile celor dintâi, iar Reuniunea „Mariana”, scumpă inimii lui, s-o conducă mereu înainte pe calea progresului, punându-o cu deosebire în serviciul poporului de la sate.

Dar lăsăm să urmeze în scurte linii biografia lui, după datele apărute în broșura editată de Iuliu Pop, intitulată „Biografia lui Ioan Jardea”.

Ioan Jardea s-a născut în comuna românească Sângeorgiu la 18 Faur 1847, tocmai în preajma revoluției ce erupse nu peste mult timp și în patria noastră.

Părinții săi, Dănilă Jardea și soția sa Ana, au știut să deie fiului lor Ioan o creștere potrivită talentului și înclinațiilor sale naturale, căci la etatea de 7 ani, la anul 1854, cerceta școala poporală din Sângeorgiu care, pe atunci, se numea „națională” pe care, după doi ani, o lasă intrând în școala trivială tot de acolo.

La anul 1858, după ce doi ani cerceta școala trivială din comuna sa natală, se înscrie în clasa a III-a a Școlii Normale din Năsăud.

IOAN JARDA (1847-1893)
fost director al Școlii fundamentale elementare din Năsăud și
fost președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana”

Absolvind în anul următor, 1859, clasa a IV-a a Școlii Normale cu progres eminent, părintele său Dănilă, la sfatul mai multor prieteni, îl înscrie încă din toamna aceluiași an pe cursul prim în Preparandia din Năsăud, care avea curs de doi ani, iar în 20 iulie 1862 obține testimoniul de calificare învățătorescă, distingându-se între cei dintâi elevi.

În urmarea acestei împrejurări, episcopul Ioan Alexi chemă la sine, în Gherla, pe tânărul absolvent Ioan Jară și cu decretul episcopesc din data de 25 octombrie 1861, nr. 2418, îl denumi de învățător în comuna Dobrin din Sălaj.

După doi ani însă, la 1864, după ce-i succese a reorganiza școala din Dobrin, dându-i acesteia o direcție cu totul nouă, sănătoasă și în conformitate cu spiritul timpului de atunci, părăsi această comună, ducând cu sine iubirea și, totodată, regretele poporenților din Dobrin, pentru că, la dorința forurilor sale superioare, să ocupe postul de învățător devenit vacant în comuna Moigrad, tot în Sălaj.

După serviciu de abia un an, fericitul Ioan Jară lasă și Moigradul, căci prin decretul episcopesc din data de 4 septembrie 1865, nr. 2142, fu denumit de învățător în Aghireș, o comună de la poalele Meseșului, ce desparte „Părțile ardelenne” de Ungaria proprie, în imediata apropiere a orașului Zalău.

Aici, în această comună, în timpul de 8 ani, cât funcționa ca învățător, dovedi regretatul Jară din toate punctele de vedere, cât a fost dânsul pătruns de misiunea sa, căci numai stăruinței lui și autorității sale de care se bucura față de popor, se poate atribui că în scurt timp de la mergerea lui din Aghireș se edifică o frumoasă școală, populară frecventată de 80-90 prunci școlari, pe când mai înainte abia erau câte 10-15 școlari în școala din Aghireș.

Atestatele sale câștigate de la autoritățile competente denotă, până la evidență, zelul și munca dezvoltată de fericitul Ioan Jară în comuna Aghireș, unde dânsul fu nu numai dascăl în școală, ci cu deosebire în afară: luminător al poporului.

Tot în urma stăruinței și a zelului său neobosit, se înființă la 1871, în Sălaj, „Reuniunea învățătorilor români sălăjeni” la care Ioan Jară fu ales de prim-secretar, iar mai târziu de vice-președinte al ei. Tot în acel an, în urma diligenței și a meritelor câștigate pe terenul instrucțiunii, fu premiat în bani de către ministrul cultelor și instrucțiunii publice de atunci, baronul Eötvös.

Însă, tocmai pe când își câștigase în comuna Aghireș și peste tot în ținutul Sălajului teren mai vast de muncă și activitate rodnică și tocmai pe când ajunsese a fi iubit și stimat de toți câți numai l-au cunoscut și apreciat în acele părți, fu ales de către comisia fondurilor centrale școlare districtuale din Năsăud, la 1873, ca învățător la Școala Normală din Monor unde funcționa abia trei ani, căci la anul 1876 comisia fondurilor școlare năsăudene, cu decretul din data de 2 septembrie, nr. 225, îl transfera, la cererea proprie, de învățător la Școala Normală din Năsăud, ceea ce fu pentru Ioan Jară o avansare binemerită.

Aici în Năsăud și-a găsit apoi fericitul Ioan Jară terenul căutat, căci îndată după așezarea lui aici, îl vedem ocupând loc în toate corporațiunile și societățile cu bun nume.

Astfel, îl vedem în scurtă vreme membru în comitetul și comisia fondurilor centrale școlare districtuale, secretar la fondurile școlare confesionale greco-catolice, secretar la societatea de împrumut și păstrare „Aurora”, secretar la societatea pe acțiuni „Hebe”, la librăria „Concordia”, etc., iar mai târziu, la anul 1886, trecând la cele eterne, valorosul direc-

IOAN JARDA (1847-1893)
fost director al Școlii fundamentale elementare din Năsăud și
fost președinte al Reuniunii învățătoresți „Mariana”

tor al Școlii Normale din Năsăud, regretatul Cosma Anca, fu ales de vrednic urmaș al său Ioan Jarde, care-și ocupă postul de director la începutul anului școlar 1886/1887, după cum se vede din decretul comisiei administrative din data de 17 septembrie 1886, nr. 981.

Sub direcțiunea lui Ioan Jarde, Școala Normală din Năsăud ajunsese o adevărată școală-model, ce era cercetată de sute de elevi veniți din cele mai depărtate unghiuri ale comitatului nostru și la care veneau chiar și învățători de pe sate din timp în timp pentru a învăța praxă și a-și însuși adevărate cunoștințe metodice.

Dar, Ioan Jarde s-a distins cu deosebire și are merite nepieritoare față de scumpa noastră reuniune învățătorescă „Mariana”, pe care el a condus-o cu o destoinicie și tactică caracteristică lui, mereu pe calea propășirii și a înfloririi. Ioan Jarde este acela care a pus totul în mișcare și cu sufletul lui nobil și puterea cuvântului și a argumentațiilor sale a știut să însuflețească pe toți, pentru ca reuniunea „Mariana” – a căreia activitate a fost suspendată în 26 octombrie 1889 – să se reactiveze iarăși, după 2 ani, la 1891, pe baze de statute noi, aprobate de înaltul guvern și pentru a căror câștigare ajunsese fericitul Ioan Jarde în cele mai primejdioase dileme.

Tot dânsul este acela care, în calitate de secretar și controlor al fondurilor școlare confesionale greco-catolice districtuale năsăudene, a muncit muncă rodnică, consacrandu-și tot timpul, toate orele sale libere pentru administrarea corectă a acestor fonduri, în serviciul cărora și-a dat chiar și viața.

E recent încă în memoria fiecăruia dintre noi – căci abia sunt 9 ani de atunci – cazul extraordinar de trist când Ioan Jarde, încredințat fiind în cauze școlare din partea consiliului administrator ale fondurilor școlare confesionale greco-catolice din Năsăud, pentru vizitarea tuturor comunelor, 38 la număr aparținătoare de aceste fonduri, trecu în 8 septembrie 1893 împreună cu regretatul vicar Dr. Ioan Pop pe Valea Bârgăului, în comuna Tiha Bârgăului, de unde tocmai pe când se pregătea să plece către Bistrița, unde era așteptat de către ai săi, căzu lovit de apoplexie, care la câteva minute și curmă firul vieții acestui vrednic dascăl și distins bărbat al neamului nostru, tocmai într-un timp când mai mult aveam lipsă de el și tocmai în etatea aceea, în care îl credeam mai destoinic și mai abil pentru muncă și luptă, căci abia număra 46 ani, dintre care 31 i-a îndeplinit pe terenul instrucțiunii populare.

Familia sa scumpă, rudeniile și prietenii săi numeroși, colegii, ca și elevii săi iubitori, reuniunea învățătorescă „Mariana”, fondurile școlare confesionale, inteligența română din Năsăud, etc., au deplâns mult moartea prea de timpurie a acestui om de bine și distins dascăl, a căruia memorie va fi veșnic păstrată în inimile noastre¹.

¹ Memorialul reuniunii învățătoresci greco-catolice „Mariana” din Năsăud, Periodul I, 1876-1901, Năsăud, 1901, p. 60-63

BISERICA DE LEMN DIN SÂNGEORZ-BĂI: DIN ISTORIA ȘI ARTA UNEI VECHI CTITORII ROMÂNEȘTI DIN TRANSILVANIA

Nicoleta GAGEA

Capitolul III - Icoane și zugravi ai Bisericii de lemn „Buna Vestire”, Cormaia

III. 1 - Iconostasul bisericii și icoanele altarului – Analiză

În anul 2013 iconostasul, icoanele precum și unele elemente ale edificiului bisericii de lemn ale Mănăstirii Cormaia au avut parte de o amplă restaurare sub îndrumarea restauratorului Marin Cotețiu¹. Acest fapt ne înlesnește cunoașterea multor detalii legate de operele de artă.

Iconostasul, databil general în anul 1751, este și cea mai importantă piesă a mănăstirii, și a reușit să supraviețuiască tuturor acestor mutări succesive de care biserica a avut parte. Dintr-o parte în alta, iconostasul este traversat de o excepțională inscripție în slavonă, un element specific bisericilor de dinaintea secolului al XVIII-lea.

Figură 1- Imagine de ansamblu a iconostasului.

¹Marin Cotețiu, *Restaurarea iconostasului și a icoanelor bisericii de lemn Buna Vestire a Mănăstirii Cormaia*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2016.

Nicoleta GAGEA

Iconostasul adăpostește, în registrul de jos al său icoanele împărățești, icoana Sf. Arhanghel Mihail, icoana Maicii Domnului cu Pruncul, icoana Iisus Pantocrator cu Deisis, icoana hramului. Pe ușile diaconești ale altarului sunt redați Sfântul Nicolae și Sfântul Ștefan. Iconostasul este realizat după canoanele bizantine și preia astfel structura specifică, icoanele fiind poziționate strict. În registrul de jos, cel al icoanelor împărățești, se poate observa faptul că icoana cu Iisus în ipostaza Pantocrator și icoana Maicii Domnului cu Pruncul flanchează intrarea principală în altar.

Pe ușile diaconești, dintre care ambele se deschid, sunt redați **Sf. Nicolae și Sf. Ștefan**. Icoana cu Sf. Nicolae are ca datare anul 1784 și este pictată de un autor anonim. Sf. Nicolae este redat îmbrăcat în hainele arhieresti, în specificul sacos arhieresc, pe deasupra căruia are omoforul. Este redat cu mitra arhierască pe cap și poartă în mâini Evanghelia, iar cu cealaltă binecuvântează. De-o parte și de alta îi are reprezentați, la scară mică, pe Iisus și pe Maica Domnului, așezați fiind pe nori.

De cealaltă parte, în pandant cu Sf. Nicolae, se regăsește zugrăvit **Sf. Ștefan**, el fiind primul mucenic care și-a dat viața pentru credința creștină. Sf. Ștefan a fost și primul diacon. El este redat în ipostază de tânăr, dat fiind și faptul că a fost martirizat la vârsta de 35 de ani. Îmbrăcămintea este specifică unui diacon, poartă omoforul prins pe un umăr. La fel ca în cazul reprezentării Sf. Nicolae, nu este cunoscut nici zugravul care îl pictează pe Sf. Ștefan.

Arhanghelului Mihail este redat în partea stângă a Sf. Nicolae, purtând în mâini o sabie ce trimite la atribuțiile pe care acesta le-a avut și anume, el a condus armata lui Dumnezeu împotriva forțelor răului ale lui Satana, fiind totodată și cel care păzește porțile Raiului. În cealaltă mână ține un element sferic deși, de obicei este reprezentat cu o balanță în mână. Acest element trimite la globul pământesc, semn că este un apărător al dreptății în lume. El este redat în chip de înger, cu aripi, iar îmbrăcămintea în care este redat amintește de funcția sa de militar.

Figură 2 - Hristos Pantocrator cu Deisis înconjurat de Apostoli.

*Biserica de lemn din Sângeorz-Băi: din istoria și arta unei vechi ctitorii românești
din Transilvania*

În scena **Hristos Pantocrator cu Deisis**, icoana împărătească, îl are redat pe Hristos în centru, de jur împrejur aflându-se o ramă compusă din reprezentările Apostolilor, șase pe o parte și șase pe cealaltă, *Apostol Petre, Apo[sto]l Ioan, Apo[sto]l Luca, Apo[sto]l Simon, Apo[sto]l Iacov, Apo[sto]l Toma (pe laterala stângă); Apo[sto]l Pavel, Apo[sto]l Matei, Apo[sto]l Marcu, Apo[sto]l Andrei, Apo[sto]l Vartolomeu, Apo[sto]l Filip*, cu alb pe lateralele icoanei.

Pe partea de sus este redat Dumnezeu - Tatăl, pe un nor, flancat de îngeri. În spațiul în care este redat Hristos, se pot observa, în partea superioară, Maica Domnului și Ioan Botezătorul, redați la scară mică, pe nori. Fundalul din spate este aurit, Hristos binecuvântează, iar în cealaltă mână ține Evanghelia. În jurul capului, are nimbul cu însemnele specifice. Totodată se poate observa că pe cartea ce se regăsește deschisă este prezentat textul: „*Veniți, blagosloviții părintelui meu de moșteniți împărăția carea e gătită voao de la întemeierea lumii, că am flămânzit și mi-ați dat de am mânca*”.

Pe partea de jos a icoanei apare inscripția cu semnătură: „*Această sfântă icoană (a) Domn(ul) H(risto)s împreună icoana Maicii preacinstite le-am făcut popa Ion dempreună cu fâmeia lui Anuța ca să le fie lor și feciorilor lor pomenire în veci. Și acest popă Ion iaste feciorul popii lui Matei den Lăpușu. Tudor Zugravul*”¹. De aici aflăm următoarele, că preotul Ion și nevasta sa, Anuța (Ana), au donat atât icoana lui Hristos, cât și cea a Maicii Domnului pentru a le fi înspre pomenire atât lor, cât și fiilor lor. Se precizează și originea preotului, acesta fiind fiul preotul Matei din comuna Lăpuș.

Figură 3

Maica Domnului Hodighitia, Sângeorz-Băi

Figură 4

Maica Domnului Hodighitia, Muzeul Mitropoliei Clujului.

¹ Cornel Gaiu, *Topografii spirituale. Biserici de lemn din județul Bistrița-Năsăud*, Bistrița, Ed. Nosa Nostra, 2016, p.25.

Nicoleta GAGEA

Datorită inscripției celeilalte icoane, este cunoscut faptul că și icoana Maicii Domnului este donată de aceeași familie și are același zugrav. Așadar, în pândant cu scena Pantokrator, se află icoana **Maicii Domnului cu Pruncul - Hodrighitia**, avându-i deasupra lor pe cei doi arhangheli care îi așază coroana pe cap. Atât ea, cât și Pruncul Iisus poartă coroană pe cap, Pruncul Iisus binecuvântează, iar în cealaltă mână ține o mică Evanghelia închisă. Cei doi sunt redați în veșminte de culoare roșie, culoare imperială. Fundalul acestei icoane este unul aurit, ce semnaleză o pictarea ei într-o manieră mai târzie ce reia elementele bizantine.

Tudor Zugravul este pictorul acestei icoane, date fiind și alte lucrări asemănătoare care îi sunt atribuite, dar și datorită faptului că Muzeul Mitropoliei Clujului are în patrimoniu o pereche de icoane împărătești extrem de asemănătoare, unde inclusiv icoana cu Maica Domnului are semnătura artistului. Stilul acesta de a o reda pe Maica Domnului cu Pruncul purtând pe cap coroane ținute de doi îngerași se pare că îi este specific lui.

În imediata apropiere a Sângeorzului, la Maieru, Tudor, pictorul, care de această dată se semnează drept Tudor Gherleanul, pictează o icoană asemenea celei de aici, însă pe acea icoană există, pe partea de jos, pictată, probabil, scena când s-a descoperit, de către un țăran ce ara pământul, icoana de la mănăstirea Nicula, ce anunța că în respectivul loc este necesară construirea unei mănăstiri. Acest aspect nou și totodată neobișnuit duce cu gândul la o posibilă apartenență a lui Tudor Zugravul în cadrul școlii de pictură de la Nicula. Este foarte posibil ca el să fi copiat un model învățat acolo, pe care mai apoi l-a adaptat stilului său propriu și l-a folosit în spațiul în care acesta a activat. De asemenea, acest stil este la modă în epocă deoarece este realizat, cel mai probabil, după modelul icoanei miraculoase de la biserica iezuită din Cluj.

Figură 5-Maieru.

Figură 6-Piatra Fântânele.

Figură 7-Prund.

Figură 8-Sângeorz-Băi.

Acest stil iconografic i-a mai fost atribuit și cu referire la icoana cu Maica Domnului identificabilă la Piatra Fântânele¹ (sfârșit de secol XVIII - început de sec. XIX). Toate aceste lucrări, de la Maieru, Piatra Fântânele, cât și cele de la Sângeorz-Băi și Prundul Bârgăului preiau același model, cel al Fecioarei clujene, realizat după o gravură. Primele două sunt atribuite lui Tudor Gherleanul, iar ultimele două lui Tudor Zugravul. Icoana Maicii Domnu-

¹ Curator Ana Dumitran, Catalogul expoziției temporare, *Fecioarele înlăcrimate ale Transilvaniei*, Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud, septembrie-noiembrie 2013, p.20.

*Biserica de lemn din Sângeorz-Băi: din istoria și arta unei vechi ctitorii
românești din Transilvania*

lui de la Sângeorz se apropie mai tare de cea din Prund, fapt pentru care poate fi atribuită aceluiși artist. Merită amintit faptul că deși diferă semnăturile zugravului, este vorba de același artist pe care îl despart însă, în realizarea acestor opere câteva decenii, timp în care, cu siguranță, stilul artistului s-a îmbunătățit. Primele două de mai jos sunt din prima jumătate a secolul XIX, iar celelalte două sunt din a doua jumătate a secolului XVIII.

Icoana de hram se diferențiază de celelalte tocmai prin chenarul ce o încastrează și care este decorat cu două colonete sculptate bogat cu frunze de viță de vie și cu ciorchini de struguri, precum, se evidențiază și prin poziția pe care aceasta o are; în partea dreapta cum este privit iconostasul, se va regăsi și icoana de hram. Având în vedere stilul de redare al acestei icoane, ea poate fi atribuită tot lui Toader Zugravul. Atribuirea din punct de vedere stilistic a icoanei ca aparținând zugravului Toader o face și Gh. Mândrescu¹.

Figură 9 - Acoperământul Maicii Domnului, icoana hramului vechi (Pocrov).

Cu toate că icoana hramului ar trebui să conțină scena Bunei Vestiri, acest lucru nu este valabil, icoana de hram în acest caz reprezintă sărbătoarea Acoperământului Maicii Domnului, celebrată la data de 1 octombrie, dat fiind faptul că icoana era reprezentativă pentru vechiul hram pe care îl purta locașul de cult, și anume are tema „Pocrovul Maicii Domnului”².

¹ Gheorghe Mândrescu, *Biserici din lemn din Țara Năsăudului și din ținutul Bistrița*, în vol. „Monumente istorice și de artă religioasă din Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului”, editat de Arhiepiscopia Ortodoxă a Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj-Napoca, 1982, p. 174.

² Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania sec. III-XVIII*, p.357.

Nicoleta GAGEA

Maica Domnului este reprezentată ținând în mână un voal ce simbolizează ideea ca ea se roagă pentru toată lumea. De o parte și de alta a ei sunt reprezentați numeroși sfinți, printre care și Sf. Andrei nebun după Hristos, sărbătorit în calendarul ortodox în data de 2 octombrie, căruia Maica Domnului i s-a arătat drept mijlocitoare și ocrotitoare a tuturor creștinilor. În spatele ei, de o parte și de alta sunt redată zidurile Constantinopolului.

În această scenă iconografică se observă folosirea redării în diferite dimensiuni ale participanților. Dacă Maica Domnului are în redare cele mai mare proporții, sfinții apostoli și martiri sunt redați la scară mică, în partea de jos este și Andrei cel nebun după Hristos, precum și ucenicul său, Epifanie care au văzut-o pe Fecioară în biserica din Vlaherne.

Un personaj este redat la scară mai mare. El este cel care ține în mână un sul de papirus desfăcut pe care este înscris textul condacului în cinstea Născătoarei de Dumnezeu care se cântă la sărbătoarea nașterii Domnului. Acest sfânt este tocmai Sf. Roman Melodul, imnograf, care este celebrat tot în ziua de 1 octombrie. Alături de aceste personaje se regăsește și Leon Înțeleptul împreună cu împărăteasa și cu patriarhul Constantinopolului. Această icoană este încastrată într-o ramă cu două mici coloane decorate cu frunze de viță de vie și ciorchini de struguri.

Ușa principală de intrarea în altar este intarsiată în lemn cu modele florale și vegetale, iar în medalioane sunt pictați, în partea de sus Maica Domnului și un arhanghel, cel mai probabil, Gavril, astfel că scena pe care o construiesc este cea a Bunei Vestiri, iar coborând, în registrele următoare, în medalioane, se pot observa cei patru evangheliști Matei, Marcu, Luca și Ioan.

Pe ambrazura intrării în altar, pe lateral, sunt reprezentați Sf. Cuvios Antonie de la Pecerska și Sf. Cuvios Teodosie de la Pecerska, fiind considerați întemeietorii monahismului practicat în peșteri, în zona Kievului. Aceștia sunt reprezentați în haină monastică, binecuvântând, iar în mână ținând un papirus, simbol al învățăturilor pe care le-au transmis, tot ei fiind întemeietorii și ocrotitorii Lavrei Pecerska din Kiev. Se pune atunci întrebarea legată de legătura dintre aceștia și pictarea lor în cadrul iconostasului Bisericii de lemn de la Sângeorz-Băi. Ideea este că monahismul s-a dezvoltat și a avut parte de un lung parcurs în zona Kievului. Dacă în spațiul românesc etapa de dezvoltare a monahismului se află la stadiul de biserici de lemn, în spațiul kievean deja se poate discuta despre ample complexe monastice. De asemenea, cea mai probabilă supoziție este faptul că acești călugări au fost la Muntele Athos, și având în vedere reușitele lor la momentul reîntoarcerii în Kiev, și anume, creștinarea zonei, memoria lor a rămas, astfel că, la momentul la care călugării din zona Transilvaniei de astăzi au ajuns la Muntele Athos, cu siguranță au auzit de acești doi monahi. Dorința de a-i avea redați pe monahii de la Pecerska este proporțională cu demersul credincioșilor din arealul sângeorzean și cu idealul pe care îl aveau, și anume, creștinarea românilor din spațiul nord-transilvănean. În partea de sus a arcadei intrării este figurat un porumbel, simbol al Duhului Sfânt. De asemenea, Lavra a fost spațiul care a iradiat cel mai profund religia creștină și tot acolo au fost create niște cercuri de studii care au rămas drept temelie, spre exemplu, unitățile ulterioare de învățământ, precum Academia de Teologie de la Moscova își are bazele în spațiul Lavrei¹. Astfel că este relativ ușor de înțeles de ce sunt a-

¹ Pavel Florenski, *Iconostasul*, trad. și cronologie de Boris Buzilă, București, Editura Fundația Anastasia, 1994, p. 69-72.

*Biserica de lemn din Sângeorz-Băi: din istoria și arta unei vechi ctitorii
românești din Transilvania*

leși să fie reprezentați Sf. Cuvioși de la Pecerska - deoarece pun bazele doctrinei religioase care a iradiat direct în acest spațiu, precum și pentru că la momentul respectiv Lavra Kieveană deținea supremația în ceea ce privea arta, având cel mai bun model de preluat în pictură. Cei doi sfinți par să fie reprezentați în semn de mulțumire și de apreciere a eforturilor acestora.

Figură 10 - Sf. Cuvios Antonie de la Pecerska

Figură 11 - Sf. Cuv. Teodosie de la Pecerska.

Partea de jos a icoanelor împărătești este înfrumusețată de scene cu coșuri cu flori, întocmai pentru a atrage atenția asupra celor mai importante icoane pe care iconostasul le adăpostește.

Deasupra frizei cu inscripții slavone, se pot observa redați **apostolii**, însă grupați câte 2 într-o casetă, un mod neobișnuit de redare, iar în centru lor este redată o icoana cu **Hristos în rugăciune**, scenă iconografică denumită **Deisis**. Hristos se află în centru, avându-i de-o parte și de alta pe Fecioara Maria, ca mediatore a rugăciunilor spre Hristos, și pe Ioan Botezătorul, "prieten al mirelui", care este martor și totodată rugător pentru firea predispusă păcatului a oamenilor. Deasupra lor, tot de-o parte și de alta sunt redați Arhanghelii Mihail și Gavril, în chip de îngeri, cu aripi, ambii cu o ramură verde în mână.

Hristos este așezat, înfățișând atât latura sa divină, cât și cea umană, este îmbrăcat cu toate veșmintele preoțești, cu mitra pe cap, ține în mână Evanghelia deschisă, gest ce duce tocmai la ideea că dreapta învățătură este accesibilă tuturor. Această icoană, la fel ca cea a hramului este încadrată de 2 coloane decorate cu motivele vegetale ale viței de vie și ciorchinilor de struguri. **Icoana Deisis** are pe partea de jos a ei inscripția: „Acest lucru l-am is-

Nicoleta GAGEA

prăvit eu popa Constantin cu ctitorul popa Iacov și popa Grigorie în anul de la nașterea lui H(risto)s 1751”. Această inscripție datează partea superioară a tâmplei precum dă și informații cu referire la ctitorii locașului de cult. Poziția inscripției este fix deasupra ușii împărătești. Este cunoscut faptul că acești doi preoți erau de loc din Maieru și datorită faptului că au mai fost menționați, este dovedită într-adevăr existența lor în anul 1751, moment al construcției.

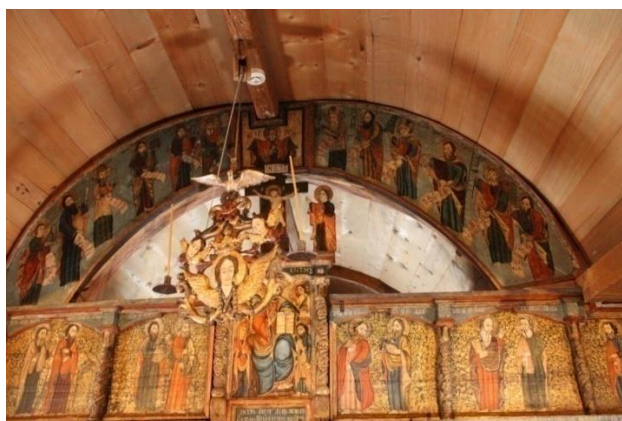
Apostolii sunt grupați doi câte doi. Astfel că, icoana lui Hristos este însoțită de-o parte și de alta de imaginea lui Petru și Pavel, cei doi frați. Dacă e să îi menționăm pe apostoli, de la stânga la dreapta, aceștia sunt grupați în felul următor:

- Toma cu Bartolomeu
- Andrei cu Marcu
- Matei cu Petru
- **Iisus**
- Pavel cu Luca
- Ioan cu Iacob
- Simeon cu Filip

Deasupra icoanei Deisis se regăsește o **cruce**, pe care este redat răstignit Mântuitorul, și alături de care sunt Fecioara Maria, plângând, și Ioan Evanghelistul. Crucea poartă bine cunoscutele însemne I.N.R.I, iar imaginea redă scena răstignirii lui Hristos pe cruce.

Partea superioară a iconostasului se curbează după forma absidei altarului și îi are redați, conform canoanelor, pe **prooroci**, fiecare dintre ei având în mână, pe lângă celălalt atribut specific lor, un sul de papirus deschis pentru a-și dovedi calitatea de prooroc.

Ei sunt grupați 6 de o parte și 6 de cealaltă parte, fiind despărțiți de icoana Maicii Domnului în chip de orantă, în ipostaza ei de **Platytera**, cu mâinile ridicate în rugăciune, fiind îmbrăcată într-un chiton de culoare roșie, și având pe cap maforionul. În această ipostază ea îl ține și pe Hristos Pantocrator, redat în dimensiuni mici. Maica Domnului se află aici în chip de rugătoare pentru întreaga omenire. Proorocii sunt redați după cum urmează, de la stânga la dreapta, recunoscuți după attributele lor¹:

Figură 12 - Altar, partea superioară.

¹ I.D. Ștefănescu, *Iconografia artei bizantine și a picturii feudale românești*, București, Editura Meridiane, 1973, p. 194-495.

*Biserica de lemn din Sângeorz-Băi: din istoria și arta unei vechi ctitorii
românești din Transilvania*

Daniel ține în mână o stâncă ce se desprinde din coasta unui munte. Ieremia este îmbrăcat în hainele preoțești și ține în mână o floare (crin).

Aron este cel considerat strămoșul preoției și astfel este redat îmbrăcat cu hainele preoțești.

Moise poartă cu el o stâncă din care ies flăcări, cu referire la legile (Tora) pe care le-a primit pe Muntele Sinai. El este considerat și cel care a fondat religia evreilor, iudaismul, fiind cel mai de seamă profet al evreilor.

Solomon ține în mână o biserică, el fiind cel care a construit în perioada sa de domnie (a fost rege al Israelului în perioada 971-931) Templul din Ierusalim.

David ține în mână o harpă, dat fiind faptul că a fost un priceput cântăreț la harpă care a interpretat psalmi.

Maica Domnului orantă.

Zaharia are în mână un sfeșnic cu 7 ramuri.

Isaia ține în mână ceva asemănător unui clește, dar care este, de fapt, lingurița liturgică de împărtășanie.

Avacum ține în mână un munte cu copaci umbroși.

Ghedeon este cel care a văzut nașterea lui Hristos pe roua de lână, acesta fiind atributul său pe care îl poartă în mâini.

Iacob ține în mână o scară, o scară dintre pământ și cer, pe care o visează. Iacob este cel căruia i se arată în acel vis și Dumnezeu.

Iezechil ține în mână o poartă. El a fost cel a dat mai departe profețiile chiar în timpul robiei babiloniene.

În fața altarului există un candelabru de lemn sculptat și pictat cu imaginea unui înger mai mare, înconjurat de alți doi mai mici, candelabrul fiind pictat atât pe o parte, cât și pe cealaltă, iar deasupra lui este realizat porumbelul, imaginea Sfântului Duh.

Iconostasul este spațiul ce delimitează spațiul accesibil oricui de spațiul unde preotul preface vinul și pâinea în trupul și sângele lui Hristos, spațiu accesibil doar bărbaților. Ceea ce este dincolo este spațiul considerat mistic, un loc al jertfei, al sacralității. Dincolo de ceea ce vede este masa altarului care, în cazul bisericii de lemn, adăpostește o icoană cu Maica Domnului și o cruce atașată, și nu o cruce de dimensiuni mari cu scena răstignirii lui Hristos, element regăsit în majoritatea altarelor.

Figură 13 - Detaliu icoana mesei altarului, Încoronarea Fecioarei.

Nicoleta GAGEA

Icoana mesei altarului redă scena încoronării Fecioarei, unde Hristos și Dumnezeu - Tatăl sunt prezentați cu siluete prelungi, fiind așezați pe nori. Cu o mână sunt îndreptați spre Fecioară, deasupra căreia țin o coroană. Dumnezeu - Tatăl are în cealaltă mână un element sferic, personificarea lumii, semn că protejează întreaga omenire. Icoana este învăluită de o ramă bogat decorată, două colonete realizate cu ciorchini de struguri și un arc trilobat, iar rama exterioară, cu intarsii, este similară cu ușa împărătească privind modul de lucru în lemn: ciorchini de struguri și frunze de viță de vie. Pe partea superioară a ramei exterioare este un medalion sub formă de stea cu reprezentarea unui porumbel, simbol al Duhului Sfânt. La fel ca și o bună parte a iconostasului, și această icoană este atribuită unui autor anonim¹.

Icoana mesei altarului este continuată de o cruce care poate fi atribuită lui Ioan Diacul din Lunca, care se spune că a repictat-o undeva în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Crucea reprezintă scena răstignirii lui Hristos, cu Maica Domnului și Ioan Botezătorul, iar în partea superioară a crucii este redat cerul, adăpostind soarele și luna. Explicația acestor simboluri este tocmai aceea că, Hristos, în momentul răstignirii lui, a curățat cerul și a eliberat universul de rău.

Figură 14 - Crucea de pe masa altarului

(Va urma)

¹ Iustin Marchiș (coord.), *Mănăstiri și biserici din Transilvania. Secolele XIII-XVIII*, vol. II, București, 2022, p. 48.

UNELE ASPECTE ECONOMICE ALE LOCALITĂȚII SÂNGEORZ-BĂI

Dr. Dorin Dologa

Istoria localității Sângeorz-Băi este una a unei comunități de oameni harnici și inteligenți, care nu au fost însă lăsați să obțină rezultate pe măsura muncii și activității lor.

Mult timp populația de la Sângeorz-Băi a fost redusă numeric. La începutul secolului al XVIII-lea, în 1720-1721 aici existau 66 de gospodării, care foloseau 1.361 iugăre (circa 789 hectare) de teren arabil¹. Suprafața de teren arabil este aparent suficient de mare dacă ne raportăm la cele doar 66 de gospodării, însă trebuie să ținem cont de faptul că în acea perioadă se practica asolamentul bienal sau trienal, ceea ce înseamnă că în fiecare an se folosea o treime sau jumătate din terenul arabil, în timp ce restul era lăsat să se refacă.

Cu timpul populația de la Sângeorz-Băi a crescut. Acest lucru nu a îmbunătățit situația economică, ci dimpotrivă, a înrăutățit-o. Cu cât populația era mai numeroasă cu atât aceasta era mai săracă. Chiar și în perioada interbelică suprafețele agricole de la Sângeorz-Băi nu acopereau necesarul de hrană al populației. Marea problemă o constituia dreptul funciar românesc, care prevedea ca moștenirea să se împartă la toți urmașii. În acest fel suprafețele de teren s-au fărâmițat tot mai mult. Numărul populației contează doar în cazul statelor primitive, dictatoriale, unde prin metode coercitive oamenii sunt forțați să producă mai mult.

O problemă o constituia faptul că orașul Bistrița și alte orașe din zonă nu erau în măsură să absoarbă surplusul de populație. O altă problemă o constituia lipsa învățământului. Singurele școli erau școlile comunale, care nu asigurau însușirea unor cunoștințe economice.

În ceea ce privește formele de activitate preindustrială, deși în anul 1717 un număr de trei mori din Sângeorz-Băi au fost distruse de tătari², în 1720-1721 aici existau patru mori³, iar în anul 1750 numărul acestora a crescut la șase⁴. Începutul secolului al XIX-lea a reprezentat o perioadă de dezvoltare în ceea ce privește morile. După ce în anul 1810 s-a permis vânzarea morilor erariale⁵ către grăniceri, în perioada următoare s-au construit noi mori. Astfel, în anul 1815 s-a construit o nouă moară, în anul 1835 o altă moară, iar în anul 1837 au fost edificate încă două mori⁶. În anul 1872 existau cinci mori⁷.

¹ Alexandru Nistor, Ioan Mureșan, Ion Rusu Sărățeanu, Ioan Viraj, *Îndrumător în Arhivele Statului. Județul Bistrița-Năsăud*, București 1988, p. 130.

² Virgil Șotropa, *Tătarii în Valea Rodnei*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1940, Nr. 28, p. 40.

³ Monica Budiș, Nicolae Dunăre, *Instalații, meșteșuguri, transporturi. Instalații populare de prelucrare*, în Nicolae Dunăre (redactor responsabil), „Bistrița-Năsăud. Studii și cercetări etnografice”, Bistrița, 1977, p. 210.

⁴ *Ibidem*, p. 235.

⁵ De stat.

⁶ Dorin Dologa, *Aspecte privind morile din localitatea Sângeorz Băi până la naționalizare*, în „Pisanii Sângeorzene”, Sângeorz-Băi, anul VII, 2018, Nr. 4 (68), pp. 46, 47.

⁷ Adrian Onofreiu, *Districtul Năsăud (1861-1876)*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, p. 410.

Dr. Dorin DOLOGA

În anul 1872 la Sângeorz-Băi s-au obținut 18.000 de mierțe de bucate (alimente), în timp ce necesarul era de 26.920 de mierțe de bucate. În cele cinci mori s-au obținut 256 mierțe de făină de pâine (grâu) și 14.144 mierțe de făină de cucuruz (mălai)¹. Necesarul de alimente era acoperit doar în proporție de 66,86 %, adică mai puțin de două treimi. În ultima treime a secolului al XIX-lea la Sângeorz-Băi nu era asigurat necesarul de hrană pentru consumul propriu. Aici nu a existat un surplus de produse agricole.

Creșterea numărului morilor însemna sporirea forței hidraulice și valorificarea mai bună a potențialului apelor din zonă. În ciuda acestui fapt producția de făină obținută nu asigura nici măcar necesarul de hrană al populației. Motivul nu îl constituia numărul insuficient al morilor, ci suprafețele arabile reduse de la Sângeorz-Băi. În anul 1869 aici existau 2.803 iugăre și 993 stânjani pătrați (circa 1.626 hectare) de teren arabil, de pe care s-au obținut 20.000 de mierțe de mălai, 2.500 mierțe de grâu, 2.000 mierțe de secară și 250 mierțe de hrișcă².

Creșterea numărului morilor nu a rezolvat problema acoperirii necesarului de hrană al populației de la Sângeorz-Băi. Morile măcinau ceea ce se producea pe suprafețele arabile. După cum se poate observa, acestea au crescut de la 1.361 iugăre (circa 789 hectare) în 1720-1721 la 2.803 iugăre și 993 stânjani pătrați (circa 1.626 hectare) în anul 1869. Dublarea suprafeței arabile nu a reprezentat o rezolvare a problemelor. Nu creșterea suprafeței cultivate aduce sporirea producției. Creșterea suprafețelor agricole prin lăzuire³ a reprezentat o soluție a sărăciei. Dacă nu ai tehnici agricole singura soluție o reprezintă agricultura extensivă. Aceasta nu reprezintă o rezolvare care să suplinească lipsa folosirii îngrășămintelor, utilizarea unor unelte primitive, cum erau plugurile de lemn, întrebuițarea unor semințe de slabă calitate. Oricât de mari erau terenurile arabile, dacă erau slab pregătite pentru însămânțare, lucrările agricole erau efectuate cu unelte de slabă calitate, iar metodele agrotehnice erau învechite, producția obținută era una slabă. Problema era să se organizeze activitatea agricolă astfel încât să se obțină o creștere a producției. Românii au o inteligență naturală, dar aceasta trebuie cultivată. Din păcate la noi nu a existat o intelectualitate luminată a satelor, preoți, învățători, notari, care să-i îndrume pe țăranii și care să constituie prin activitatea economică a lor un exemplu. Creșterea producției agricole se obține prin mecanizare și prin modernizarea procesului de producție. Secretul dezvoltării agricole stă în încurajarea marii proprietăți și în organizarea cooperăției rurale. Teoreticianul cooperăției rurale din România a fost Virgil Madgearu. Teoriile sale au cunoscut o aplicare în Brazilia și de aceea această țară se află acolo unde se află astăzi, nu însă și în România, unde din păcate nu l-a ascultat nimeni.

Producția agricolă de la Sângeorz-Băi a crescut, dar acest lucru nu se datorează unei acțiuni concertate și conștiente, ci întâmplării. Creșterea producției nu a fost un fenomen generalizat, ci el a avut loc pe ici pe colo. Progresele care s-au obținut au fost involuntare. Ele s-au obținut datorită grănicerilor români sau prizonierilor români din Primul Război Mondial, care au avut ocazia de a vedea modul de organizarea a activității agricole în țări

¹ *Ibidem*, p. 410.

² Adrian Onofreiu, *Informațiile statistice – importantă bază de date pentru perioada Districtului Năsăud*, în Dan Lucian Vaida, Mirela Popa-Andrei (redactori coordonatori), „Arhiva Someșană”, vol. XIII, Năsăud, 2014, p. 32, 35.

³ Înlăturarea prin tăiere sau arderea arborilor sau a altor plante lemnoase pentru a cultiva terenul.

Unele aspecte economice ale localității Sângeorz-Băi

mai dezvoltate, pe care l-au aplicat la întoarcerea acasă în propria gospodărie. Nici după anul 1918 situația nu a cunoscut o îmbunătățire semnificativă. Într-o societate agrară, așa cum era cea românească, implicarea Statului ar fi fost una absolut necesară. Din păcate Statul Român nu a intervenit pentru că nu am avut oameni luminați la conducere. I.I.C. Brătianu a fost un mare om politic și atât. Ar fi de interes studierea evoluției economice a Poloniei după Primul Război Mondial, un stat reconstituit din bucăți, aflate sub stăpânirea Austriei, Prusiei și Rusiei și care în preajma celui de-al Doilea Război Mondial producea tancuri ușoare, tanchete, tractoare de artilerie și obuziere de 100 mm, pe care România nu a reușit să le fabrice.

Ar fi fost nevoie de creșterea producției agricole, pentru că aceasta ar fi putut fi valorificată, Chiar dacă piața orașelor era limitată, existau cereri din partea armatei, care avea nevoie de produse agricole pentru hrana ostașilor și animalelor.

Creșterea nu trebuie însă absolutizată. Acumularea cantitativă este bună în capitalism doar în ceea ce privește acumularea capitalului, pentru că acest lucru provoacă transformări majore.

Un alt aspect îl reprezintă creșterea impozitelor pe care le plăteau satele nășăudene, inclusiv Sângeorz-Băi, orașului Bistrița. Ar fi fost necesară în acest sens îmbunătățirea situației materiale a țăranului român. Adevăratul plătitor este săracul, în timp ce bogatul nu plătește. Un contribuabil cu o situație materială mai bună poate plăti mai mult. Din păcate mentalitatea săsească și ungurească era aceea că țăranul român nu trebuie să știe carte, ci trebuie să fie aservit. Această atitudine a fost determinată de aversiune, ostilitate față de români. În acest fel nu se rezolvă nimic, dar acest lucru nu a fost înțeles nici de sași și nici de unguri. Cu aversiune și ostilitate nu pui o cărămidă, ci demolezi un perete.

În timp a crescut numărul animalelor domestice de la Sângeorz-Băi. Sporirea numărului animalelor constituia o oportunitate, deoarece acestea puteau fi valorificate pe piață, iar din banii obținuți se putea cumpăra pământ. Cu toate acestea doar unii dintre țăranii s-au folosit de această oportunitate. Un număr însemnat dintre locuitorii satelor și-au irosit banii în consumul de alcool. Din păcate consumul de alcool a fost stimulat de evrei, care, din dorința de a obține câștiguri au deschis cârciumi în toate comunele. Greutatea asigurării traiului de zi cu zi, asprimea vieții, presiunea impozitelor, i-au făcut pe unii locuitori ai satelor dependenți de consumul de alcool, iar cu timpul i-a dus din această cauză la pierderea pământurilor.

Prima condiție a dezvoltării economice, sociale, culturale, o constituie infrastructura. La Sângeorz-Băi multă vreme căile de comunicație au fost slab dezvoltate. Șoselele au fost multă vreme neasfaltate, ceea ce făcea ca pe timp de ploaie să devină adevărate mocirle impracticabile, iar căile ferate s-au dezvoltat târziu. Țăranii mergeau la târg unde își vindeau vitele. Nu toți au recurs însă la această soluție. Nu a existat la noi o formă de întraajutorare. Cei care mergeau cu căruța la târg pentru a-și vinde produsele nu îi transportau și produsele unui vecin de exemplu, deși ar fi putut face acest lucru, chiar dacă acestuia îi mureau copiii de foame. La noi din păcate s-a cultivat constant un egoism individual, ceea ce a făcut să apară o invidie prostească.

Problematica economică este una complexă. Totul pornește de la cultură, de la nivelul de educație. Cele mai importante ministere într-un stat sunt Ministerul Educației și

Dr. Dorin DOLOGA

Ministerul Culturii. Educația tinerilor trebuie însă să nu fie una doar teoretică ci să fie una practică, prin muncă. Oricâtă teorie s-ar face, fenomenul economic se pot înțelege numai în cadrul activității practice. Într-o perioadă de timp în Cehia existau în apropierea orașelor loturi unde se desfășurau activități practice cu copiii. Acest lucru nu a fost unul întâmplător, ci unul menit să formarea unei culturi economice în rândul acestora. Din păcate la noi nimeni, nici familia, nici școala și nici statul nu întreprinde absolut nici un demers pentru formarea unei culturi economice în rândul celor tineri.

Sărăcia noastră vine în primul rând din lipsa de cultură economică. Dacă vom înțelege acest lucru și vom lua măsuri pentru a remedia această lacună vom avea o șansă reală de a ne ridica din starea în care ne aflăm.

Muncitori de la Cariera de piatră din Sângeorz-Băi

VILEGIATURĂ Prin țara grănicerilor

Acum când sunt departe de romanticele ținuturi care au format odinioară teritoriul regimentului al II-lea de graniță, cu o senzație de plăcere îmi reamintesc zilele petrecute în mijlocul urmașilor grănicerilor români. Îmi reamintesc cu dor de fiecare oraș și sat prin care am umblat și de pe care mi se leagă amintirea a unui prieten sau cunoscut.

Punctul de mănecare al excursiunilor ideale a cugetului meu e întotdeauna Bistrița, acest oraș drăguț și plăcut din cale afară. Am umblat toate orașele Ardealului, dar încă nu am dat de un locaș unde de la prima zi să te simți mai acasă sau, cum zice neamțul, mai „gemütlich¹”, ferit de micile supărări pe care le întâmpini ca Român la tot pasul bunăoară în orașele ungurești.

Nu sunt încă mulți ani de când în Bistrița nici cu lampa lui Diogene n-ai fi aflat vreun inteligent român. pe atunci, Năsăudul era singurul emporiu² cultural și social al grănicerilor. Azi îți crește inima când îți știi păzite interesele românești din Bistrița de un mănunchi puternic de inteligență, între care nu mai puțin de 11-125 doctori în drept și medicină.

O mare parte din inteligență ocupă posturi frumoase la comitat și la justiție.

Nu din proprie intuiție, ci numai din auzite știu, că înainte cu 50 de ani populația română din Bistrița stătea din niște păstori ai sașilor, cărora nu le-a fost permis să-și cumpere intravilane decât în capul orașului în locuri anume destinate pentru ei. Azi, Românii, se înmulțesc așa de tare, încât din trei părți ale orașului ocupă tot mai mult teren înspre interiorul orașului. Cei mai mulți se ocupă cu anumite ramuri de industrie ca zidăritul, facerea de cărămizi ori cărăușie, etc.

Prin sânguință și cruțare își cumpără loc de casă pe care își zidesc locuințe de piatră moderne.

Apoi să-i vezi Duminica pe Românii din Bistrița. cum se îmbracă de țănoși – am putea zice luxos și după slujbe îi vezi plimbându-se făloși și conștienți de sine pe străzile principale ale orașului.

Îndeosebi, femeile și fetele atrag atenția străinilor prin frumusețea feței și a costumului lor.

Cu un cuvânt, Bistrița a devenit în scurt timp un al doilea centru al grănicerilor. Ba luând în considerare împrejurarea că de prezent atât tribunalul, cât și centrul comitatului e în Bistrița, inteligenței din Bistrița, în mod natural, i-a revenit un rol preponderent în conducerea facerilor comune grănicerești. Tot în Bistrița e în formare și o clasă de meseriași care, nu de mult, s-a constituit în o reuniune.

*

În tot timpul cât am stat în Bistrița am dorit ca să fac o excursie pe romantica vale a Someșului (Mare, s. n.), pe drumul ce trece peste frumoasele comune românești Sângeorgiul

¹ Confortabil.

² Centru cultural-social, târg.

VILEGIATURĂ - Prin țara grănicerilor

Român, Maieru, Rodna Veche și parcurgând admirabila Rotunda – cea mai pitorească regiune din întreaga graniță – să trec granița înspre Bucovina.

O dată numai am parcurs calea aceasta. Durere, că din cauza agendelor oficiale, nu am putut merge mai departe decât până la Rodna Veche. Dar și cât am văzut până aici a fost destul ca să mi să întipărească neșters în amintirea mea.

Pornind din Bistrița pe drumul de țară ce duce prin frumoasele comune românești Bârgău peste graniță până la vatra Dornei, treci prin două sate săsești destul de bine și de regulat zidite ca toate satele lor. Și cu toate acestea îți fac o impresie așa de înstrăinătoare. Parcă sună a pustiu prin ele. În zadar cauți după sumedenia de copii frumoși și golăși care populează și dau farmecul vieții satelor noastre românești.

Ajungând la al doilea sat săsesc, Iad, se desparte de drumul țării un drum comitatens care, după ce urcă Dealul Strâmbii, o ia în serpentine cutezate la vale spre Ilva Mică, însoțit de un cristalin pârâu de munte, care tot în Ilva Mică se varsă în albia Someșului.

Din Ilva Mică drumul o ia pe Someș în sus, pe o vale îngustă, printre două lanțuri de munți înalți acoperiți cu păduri.

Acuși se vede, la o întorsătură, turnul frumoasei biserici din Sângeorgiul Român căreia, asemenea puține am văzut în țara grănicerilor, ba pot zice că în întreg Ardealul, cu excepția doar a orașelor.

Iată, am ajuns și satul curățel cu casele lui din bârne. O droaie de copii durdulii, cu ochii negri, cu fața rumenă pălită de soare, ne ies în cale, dar la vederea trăsorii își ridică cu reverență pălăriile din cap. se vede că au învățător harnic, a cărui atenție se extinde și la purtarea copiilor afară de zidurile școlii.

În curând am ajuns și în comuna Maieru. O comună frumoasă, cu străzi drepte și largi. La prima vedere îți bate și aici la ochi biserica frumoasă și lângă ea edificiul mare și modern zidit: e școala confesională. Trebuie să intercalez că întregul ținut de graniță, cu puține excepții, m-au surprins bisericile și edificiile școlare frumoase. Și pe cât sunt informat, și unde până acum încă nu au biserici noi, se apucă în curând de zidit având deja adunate în fiecare comună fonduri considerabile numai spre scopul acesta.

În Maieru am făcut popas de câteva minute la harnicul preot Lazar Avram, bine cunoscut și iubit în întreg ținutul. E un preot bun și mai bun Român. ia parte activă la toate acțiunile românești, mai ales la congregații.

Încă nu ne săturasem de plăcerea estetică ce am gustat-o pe tot parcursul drumului de aproape 50 de kilometri, când am ajuns la Rodna Veche, țelul de astădată al călătoriei mele¹.

Rodna Veche în prezent e un orașel sau cum îi zic cei din România un fel de târg, cu 3000-4000 locuitori, mare parte băieși.

Odinioară a fost un oraș înfloritor cu 30.000-40.000 de locuitori. A fost însă ars și pustiit de tătari prin suta a XIII-a și orașelul de azi s-a dezvoltat numai cu încetul din un mic sătuleț ce s-a înjghebat pe ruinele fostului oraș după retragerea tătarilor.

Abia am apucat să mă scutur de agendele oficiale, ca să mă pot întâlni cu cunoscuții mei din oraș și în linia primă cu venerabilul membru al comitetului național, simpaticul părinte local Gherasim Domide. Cu cunoscuta-i afabilitate și bunețe m-a condus părintele

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul XVIII, 1901, nr. 103, p. 1 (articolul este semnat cu pseudonimul v. mol.)

VILEGIATURĂ - Prin ȧara grănicerilor

Domide la locuinȧa dănsului, unde gentila domniȧoară a casei ne-a servit un delicios dejun.

Am admirat mult rămaȧiȧa de turn din vechea biserică romano-catolică care a fost pustiită tot de tătari. Pe locul vechii biserici se înalȧă azi biserica greco-catolică, înaintea căreia ruina turnului vechii biserici formează o poartă de triumf care de mai bine de ȧase veacuri rezistă dintelui distrugător al timpului.

În interiorul bisericii, drăguȧ aranjate, mi-a atras atenȧia iconostasul pictat în stil curat oriental asemenea celui de la biserica Sfântul Nicolae din Braȧov, numai că nu aȧa bogat ornat ca acela.

Călăuzit de dl. Domide am cercetat noul ȧi în proporȧie pomposul edificiu al băncii româneȧi „Fortuna”. Sub înȧeleapta conducere a directorului ei, dl. Domide, banca face progrese îmbucurătoare, cu toate că se distinge de mai toate băncile noastre prin o tratare extrem de umană a poporului.

Fiind în Rodna, mi-am ȧinut de datorie să-mi fac onorurile ȧi veteranului savant, aproape nonagenar, Florian Porcius.

Cu veneraȧie m-am apropiat de acest apostol al ȧtiinȧelor. E un fenomen rar al naturii, ca la o etate de 85-86 ani, să fie la cineva încă atât de bine conservate, atât forȧele fizice, cât ȧi cele intelectuale.

ȧi precum mi s-a spus, dl. Porcius lucră ȧi acum aproape ziua întreagă cu aceeaȧi vigoare ȧi siguranȧă ca în tinereȧe.

În prezenȧa mea, l-a rugat pe dl. Domide ca să-l însoȧească la o excursie de botanist sus pe munȧi la Rotunda.

*

Pe drumul către Bistriȧa m-am oprit două ore ȧi la băile din Sângeorgiul Român. am auzit ȧi citit atâtea lucruri despre băile acestea, încât în fantezia mea le-am cuprins cu un fel de aureolă. Mai ales faptul că sunt singurele băi româneȧi unde întâlneȧi o frumoasă societate românească, mi-a potenȧat curiozitatea de a le vedea. Durere, că atunci când am umblat eu pe acolo încă nu se începuse sezonul de băi ȧi astfel nu era încă nici un oaspete.

Cu toate acestea, după vizitarea tuturor stabilimentelor ȧi a locurilor de distracȧie, mi-am putut face o idee că ce viaȧă plăcută, comodă ȧi, mai presus de toate, românească poate fi în decursul sezonului de vară. Domnul administrator al băilor, cu multă prevenire, m-a condus ȧi mi-a arătat tot ce-i de văzut, mi-a schiȧat istoricul băilor ȧi îmbunătăȧirile făcute în anii din urmă.. tot de la dănsul am aflat că societatea pe acȧii „Hebe”, care a ȧinut băile în arendă de un ȧir lung de ani de la proprietarul lor, comuna politică Sângeorgiu, din cauză că în ultimii doi ani a avut oarecare deficit, ar avea intenȧia să abzică arenda.

Nu ȧtiu, întrucât e bazată vestea asta sau nu. Atăta e sigur, că îndată ce vor ieȧi băile din regia societăȧii „Hebe”, va pune mâna pe ele cutare evreu ȧi atunci s-a gătat cu viaȧa românească din Sângeorgiu. Eu cred că un mic deficit încă nu e destul motiv ca să dăm pradă ȧi această unică baie românească. Se poate deficitul să provină din cauza multelor investituri ȧi îmbunătăȧiri care îȧi vor aduce fructele lor la timpul său.

Băile de la Sângeorgiu împlinesc la noi Românii ȧi o misiune social-economică. Asupra acestei împrejurări mi-a atras atenȧia multele fidanȧări¹ ȧi cununii care s-au făcut la aceste băi sau au fost urmarea cunoȧtinȧelor intime încheiate în sezonul de băi.

¹ Logodne.

VILEGIATURĂ - Prin țara grănicerilor

Societățile românești din diferitele orașe între împrejurările sub care trăim azi sunt de tot izolate unele de altele. Abia adunările generale ale „Asociațiunii” și a „Societății pentru fond de teatru” mai servesc încâtva ca ocazii de întrunire din diferitele ținuturi.

E natural că sub astfel de împrejurări cunoștințele și cununiile se fac de cele mai multe ori în cadre locale.

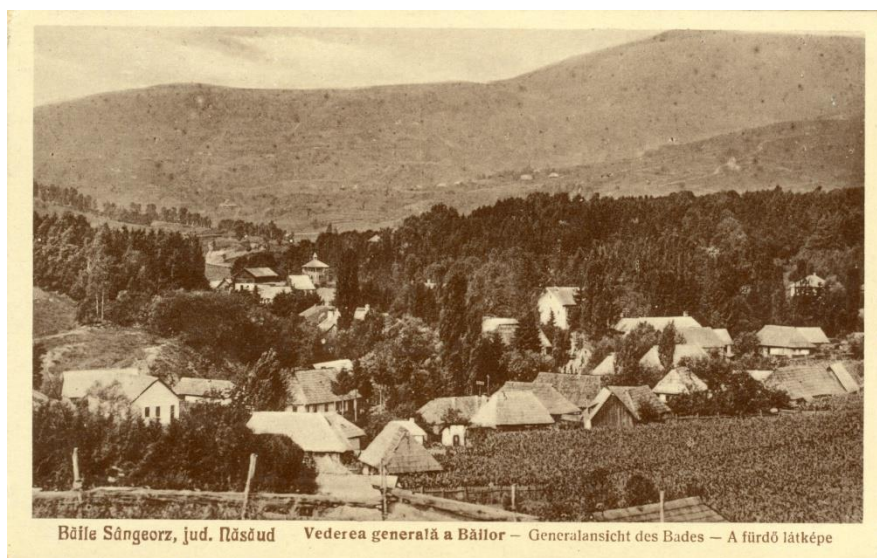
La băi însă se întâlnesc tineri și domnișoare din diferite ținuturi românești, se fac cunoștințe, se încheie căsătorii între oameni crescuți în mediu și climă diferită cu diferite temperamente și obiceiuri.

În urma acestuia abstrăgând de la foloasele igienice incontestabile – se susține și nutrește pe neobservate și o uniformitate în dezvoltarea inteligenței noastre.

Va zice cineva că cele susținute de mine sunt utopii, fiindcă abia o disparență minoritate a societății românești cercetează băile de la Sângeorgiu.

De prezent, durere, așa este. Nu urmează însă ca pe viitor să nu se schimbe lucrurile. Publicul român, care umblă pe la băi, începe a se convinge că apele minerale de la Sângeorgiul Român sunt tot așa de bune ca cele mai multe din străinătate, de nu le chiar întrece. Și de nu vor mai asculta pe viitor de sfaturile medicilor, dintre care cei mai mulți nu sunt altceva decât simpli „Reclammacher”-i plătiți ai cutărei scălzi din străinătate ori din patrie, ci vor merge în număr mare la băile din Sângeorgiu, vor afla nu numai o recreație spirituală și socială, ci și un izvor de tămăduire și întărire fizică. Să nu ne uităm că de prezent băile din Sângeorgiu nu ne oferă tot acele conforturi ca cele din străinătate, ci să le cercetăm în masă, ca astfel să ajungă cu timpul în poziție de a ni le putea oferi.

Pierdut în meditații de natura celor puse pe hârtie cu privire la băile din Sângeorgiu, nici n-am observat când am intrat în orașul Bistrița, de unde plecasem. M-am dat cu oarecare regret jos din trăsură, dar cu speranța că nu peste mult timp voi putea revedea aceste romantice locuri¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul XVIII, 1901, nr. 104, p. 1.

RESTITUIRI

Concurs literar

Cu scopul de a da un mic îndemn producției literare în societatea noastră, redacția „Tribunei” s-a hotărât a lansa un concurs la trei premii în sumă totală de 50 fl. v. a. pentru următoarele lucrări cu conținut literar:

I. Un premiu de 25 fl. pentru cea mai bună descriere beletristică, nuvelă, nuveletă, amintire, schiță, copie de natură, etc.

II. Un premiu de 15 fl. pentru cea mai bună descriere a unui obicei popular la nuntă, înmormântări, anumite sărbători sau alte zile din an, etc.

III. Un premiu de 10 fl. pentru cea mai bună comunicare a unei legende sau tradiții legate de vreo anumită localitate din țările locuite de români, de exemplu biserică veche, cetate, siliște, peșteră, munte, izvor, stâncă, etc.

Fiecare lucrare trebuie să fie scrisă în proză și să aibă extensiunea suficientă pentru a umple cel puțin foița unui număr din „Tribuna”.

Manuscrisele scrise, cât se poate de legibil și numai pe o față a hârtiei, sunt a se trimite la redacția „Tribunei” în Sibiu cel mult până la 1 august 1890 st. n. Lângă manuscris este a se aceluia un plic închis conținând numele autorului.

Din fiecare grupă se va conferi premiul scris lucrării celei mai bune, iar celelalte lucrări, care se vor găsi vrednice de publicare, vor obține o mențiune onorabilă și se vor publica pe rând în foița „Tribunei”.

De sine înțeles este că numai lucrări cu desăvârșire originale vor putea obține premiu sau mențiune onorabilă.

Manuscrisele nepremiate și nemenționate se vor nimici.

Spre cenzurarea lucrărilor intrate la concurs, redacția „Tribunei” va coopta părerea mai multor bărbați de litere din societatea noastră, din care se va compune un juriu competent și imparțial.

Sibiu, 29 mai 1890 st. n.

Redacția „Tribunei”¹.

PS

Printre premianți s-a găsit și prof. Maxim Pop cu scrierea unei schițe biografico-istorice intitulată „Maria Antoinette” care a obținut o mențiune onorifică. Această schiță o vom publica-o în paginile mai multor numere din revistă începând chiar cu acest număr.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VII, 1890, nr. 125, p. 1.

Maria Antoinette

- Schiță biografică-istorică -

Maxim POP¹

Era la anul 1756 când s-a decis glorioasa împărăteasă Maria Terezia să înceapă război în contra lui Frideric cel mare, regele Prusiei. Motivele erau că nu putea năduși durerea ce i-a cauzat-o Frideric prin răpirea Sileziei, pentru a cărei apărare a purtat război timp îndelungat, fără succes, nici n-a putut suferi ca în vecini să fie un stat atât de puternic încât să fie periculos pentru țările sale, cum devenise atunci Prusia.

A purta război cu Frideric cel Mare nu era ușor lucru. Pentru aceea era lipsă de ajutoare de la alte state, dacă era de sperat o reușită bună. Dar unde să se caute ajutoarele? Ministru de atunci al împărătesei Maria Terezia, principele Kaunitz, pe când era ambasador în Franța, și-a fost făcut planul să pună la cale o alianță în

¹ Maxim Pop s-a născut la 10 august 1838 în comuna Sângeorgiul-românesc, din părinți economi, însă oameni de frunte și cu stare. La sfatul vicarului de atunci, Anchidim Pop, care descoperise în tânărul copil un talent mare, părinții săi l-au dat șa școala trivială grănicerească din Sângeorgiu, unde absolvi toate clasele cu testimoniu pur eminent.

De aici fu trimis șa școala normală din Năsăud unde dovedi aceeași diligență și o absolvi cu același rezultat îmbucurător.

De aici a mers „per pedes apostolorum”¹ la Blaj unde absolvi gimnaziul clasă de clasă cu rezultat asemenea eminent, iar la examenul de maturitate obțină clasificarea „eximio modo”¹.

Absolvind gimnaziul, la dorința expresă a unchiului său Macedon Pop, prepozit capitular, intra ca elev în Seminarul greco-catolic din Gherla de unde, după un an de studiu, fu trimis în Seminarul central „Santa Barbara” din Viena unde absolvi studiile teologice în anul 1865 „per eminentiam”¹, obținând din diligența privată și absolutoriul de la cursul catehético-pedagogic la Școala normală cesaro regească.

Tot atunci absolvi la universitatea centrală de acolo și cursul profesoral din secțiunea istorică. Îndată după absolvirea cursului, fu denumit ca profesor la Gimnaziul greco-catolic din Năsăud, iar la 1871 fu denumit, totodată, și catehet și exortator¹ greco-catolic la același gimnaziu și întărit de profesor ordinar. Schimbându-se însă împrejurările, deși avea toate testimoniile și absolutoriile „pur eminent”, se năzui a-și câștiga censura de la vreo universitate din patrie. Se puse deci pe studiu și deși nu poseda limba maghiară, se pregăti cu sârguință exemplară și însinuându-se la examen la universitatea centrală din Budapesta, obțină la anul 1874, cu succes bun, censura de profesor.

Încă în decursul aceluia an fu întărit de profesor definitiv pentru catedra de istorie și geografie. Nu peste mult timp episcopul de Gherla, Ioan Szabo, îl denumi de vice-protopop onorar și asesor consistorial.

În 17 mai 1892, copleșit de un morb greu, căzu la pat și în 23 iulie a aceluiași an, muri, în etate de abia 54 ani, lăsând în urmă-i o văduvă și patru copii (*Memorialul „Reuniunii învățătoresți greco-catolice Mariana din Năsăud”, Perioada I, 1876-1901, Năsăud, 1901, pp. 55-57*).

Maxim POP

Austria și Franța. Însă, care să fie mijloacele prin care să se poată împăca doi inamici seculari: familia domnitoare din Franța și cea din Austria, dar încă să deie și ajutor contra unui rege cu care fusese în alianță? cine să schimbe o politică tradițională urmărită cu atâta perseverență, cu deosebire din partea Franței? Ani întregi s-a pertractat și s-a pregătit calea pentru noua prietenie și, în urmă, Maria Terezia a trebuit să facă un pas contra căruia simțul ei intern s-a revoltat. La stăruința ministrului Kaunitz și în urma amărăciunii inimii sale pentru pierderea Sileziei, s-a înduplecat să scrie cu mâna proprie o epistolă către metresa lui Ludovic XV, regele Franței, care în acest timp era renumita marchiză de Pompadour. Aceasta, superbă și măgulită prin scrisoarea împărătesei, a pus totul în mișcare. Regele, ademenit și influențat, a rupt cu trecutul și în 1 mai 1756 s-a încheiat tratatul de la Versailles în urma căruia Franța avea să deie ajutor în cazul când ar fi fost atacată. În contra tratatului s-a făcut opoziție, nu numai în Franța, ci și în Austria. Împăratul Francisc I, bărbatul Mariei Terezia, auzind despre alianța austro-franceză, a bătut mânios cu pumnul în masă și a zis: „Atare legătură nenaturală nu are să se facă”.

În deșert, căci Maria Terezia nu a pus pond pe opoziția lui, ministrul Kaunitz însă avea la spate pe Maria Terezia, iar Ludovic XV pe marchiza de Pompadour și astfel s-a făcut. Austria, din parte-și, s-a obligat a ceda Franței Țara de Jos în cazul când va fi reocupată Silezia. Austria a fost atacată, ajutorul s-a dat, însă puțin folos a avut Maria Terezia din acela. Trupele franceze rău conduse au fost bătute în tot locul. În lupta de la Rossbach (5 noiembrie 1757) a fost învinsă total o armată franceză de 64.000, deși armata prusiană era numai de 21.000 și nici nu apucase a intra toată. 300 ofițeri, 67 de tunuri și 5.000 de ostași căzură în mâna prusienilor. Lângă aceasta se adause și pierderea morală. Afară de cele de sus mai veniră în mâna prusienilor mulțime de dame, bucătari, frizeri, actori și care întregi de lucruri garderobă și toaletă, obiecte de lux și tot felul de jucării. Ofițerii francezi se visau în Paris, nu înaintea inamicului, ei voiau să aibă în castru petrecere în înțelesul strâns al cuvântului.

Tratatul de la Versailles însă nu a fost destulă garanță pentru noua amicitie, ci se recerea o legătură de sânge între familia burbonică și cea habsburgică, iar jertfa acestei legături dictate de politică a fost Maria Antoinette.

I

Pe timpul când se începu războiul de 7 ani, cel mai mare inamic al Franței era anglia care, prin comerțul, marina și noile izvoare de venit, apoi prin progresul statelor moderne, devenise a fi domnitoarea mării și în ambiția sa merse până acolo, încât de la fiecare naie pe ocean pretindea salvă de onoare și în parlament se pronunțară cuvintele: „Nu este iertat să se sloboadă nici un tun în Europa fără concesiunea Angliei”. Față cu acest inamic periculos era lipsă de un aliat permanent, acel aliat l-au aflat unii politici francezi în căsătoria principelui de coroană cu o prințesă din Casa habsburgică.

Ceea ce a fost Kaunitz pentru Austria și Maria Terezia, aceea a fost ministrul Choiseul pentru Franța și familia domnitoare de acolo.

Împrejurările politice, în care se afla atunci, pentru dânsul au fost motive destule ca să rupă cu o politică care devenise acum numai un prejudiciu și să aducă în viață o alianță a Sudului, - cum zicea el, - aliindu-se Franța cu Spania și Austria și sigilând această alianță prin înrudirea Bourbonilor cu Habsburgii.

Maria Antoinette - Schiță biografică-istorică -

Împărăteasa Maria Terezia încă era aplicată și primi cu bucurie proiectul ministrului francez. Dintre fiicele sale s-a destinat de viitoare soție a principelui de coroană Maria Antonia (franțuzește Antoinette), născută la 2 noiembrie 1755.

Maria Terezia s-a îngrijit foarte tare de creșterea fiicei sale. Ea însăși a condus și supravegheat instrucțiunea ce i se da și s-a demis însăși a o învăța să scrie, lăudând-o când făcea progres.

Statorit fiind proiectul de căsătorie, i s-a dat tinerei arhiducese o creștere corespunzătoare poziției ce o avea să o ocupe în Franța, i s-a dat o creștere franceză. Doi actori francezi, Ausfresne și Sainville, aveau să o facă cunoscută cu finețea expresiunii franceze și să o instruiască în cant.

Maria Terezia a înconjurat pe arhiducesă cu tot ce putea numai să vorbească de Paris și să o familiarizeze cu bon-tonul curții din Versailles, cu cărți, cu mode de Paris, cu coiffeur francez. De crescător s-a luat abatele francez Vermond. Ocupațiunea principală a acestuia era să relateze la Versailles despre frumusețea și spiritul școlăriței sale și prin aceea să excite curiozitatea regelui francez Ludovic XV. De la începutul anului 1769 corespondențele diplomatice și depeșele ambasadorului francez vorbeau numai despre Maria Antoinette, despre frumusețea și grația jocului ei la balurile de Curte, despre rezultatul favorito al instrucțiunii.

Pictorul Ducreux din Paris a fost trimis să lucreze portretul Mariei Antoinette. Regele era impacient pentru întârzierea lucrului și dete ordine ca să grăbească pictorul. Pentru aceea ambasadorul francez, îndată ce fini pictorul lucrul, trimise pe fiul său cu portretul la Versailles.

După o pertractare mai lungă între reprezentantul regelui din Franța și ministru austriac Kaunitz la 1 iulie s-au statorit condițiunile contractului de căsătorie și ceremonialul de primire a reprezentantului regelui francez, a pețitorului, cum am zice noi. Regele Franței era foarte impacient și urgia pe reprezentantul său să grăbească afacerea căsătoriei. Chiar așa era și Curtea din Viena, ca și cum ar fi voit să se întreacă unii pe alții în conlucrarea unei legături, ale cărei urmări, deși nu cu siguranță, dar cu probabilitate, se puteau prevedea, bunăoară cum le-a prevăzut împăratul Francisc.

Contractul statorit s-a subașternut mai întâi împărătesei Maria Tereza, iar după aceea regelui Ludovic spre sancționare care, după ce se făcură unele modificări, l-a sancționat.

În luna lui octombrie 1769 a comunicat „Gazette de France” că din Viena s-a ordonat inspecția căilor pe unde avea să călătorească viitoarea soție a principelui de coroană din Franța. cinci luni mai târziu lucrară 500 de oameni în Belvedere la o sală de 400 în periferie, destinată pentru ținerea ospățului și a unui bal mascat.

În 16 aprilie 1770, la ora 6 seara, ajunse în Viena trimisul regelui francez. Curtea l-a așteptat în gală. Demnitarii Casei austriece l-au primit și l-au condus printre gardiștii postați pe scara cea mare și în antișambre, formând spalir dublu. Reprezentantul și pețitorul regesc a fost primit în audiență mai întâi la împăratul, după aceea la împărăteasa-regină. De la aceasta ceru în numele regelui Franței pe Arhiducesa Maria Antoinette de soție pentru Ludovic, principele de coroană al Franței. Maiestățile lor își deteră învoirea, comunicară aceasta și arhiducesei care, adusă fiind în sala de audiență, primi din mâinile solului francez o epistolă a principelui de coroană în care era și portretul său.

Maxim POP

Contesa Traumannsdorf, magistra-supremă de Curte, a agățat portretul pe pieptul arhiducesei. După aceea, întreaga Curte merse la teatru unde se jucară două piese franceze.

La 17 a abzis arhiducesa, conform legilor familiare, de orice pretenție de ereditate după tată ori mamă.

Documentul de abzicere l-a citit ministrul Kaunitz, arhiducesa l-a subscris și înaintea altarului a jurat pe evanghelie că va ține ceea ce a subscris. A abzice de orice drept la ereditatea pământească este o jertfă, a intra în o familie inamică seculară familiei proprii este o jertfă și mai mare. Dar în deșert, politica cere jertfe și de multe ori cele mai nevinovate ființe cad jertfe.

După aceea se începură sărbătorile la Belvedere care ținură până la 26, ziua plecării către Franța.

La 7 mai ajunse arhiducesa la marginea Franței. Pe o insulă a râului Rin, aproape de Strasbourg, s-a ridicat și mobilat pavilionul în care avea să se întâmple predarea și primirea arhiducesei. Ajungând aici, descinse în partea pavilionului destinat pentru curtea austriacă, se despărți între lacrimi de damele sale și de suita austriacă.

„Acela a fost momentul când sărmanele mele dame trebuiră să se retragă. Ele mi-au sărutat mâinile și s-au despărțit plângând”. Așa scrise ea la 24 mai surorii sale Maria Cristina despre momentul despărțirii.

Aici, după etichetă, a fost dezbrăcată de toate veșmintele până la cămașă și ciorapi și îmbrăcată în altele, ca să nu ducă cu sine nimic din o țară care nu este a ei. După ce și-a făcut toaleta, a mers în sala de ceremonii. Aici așteptau: contele de Noilles, trimisul extraordinar al regelui pentru primirea prințesei de coroană a Franței, secretarul de cabinet al regelui și primul oficial în ministerul de externe. După citirea plenipotențelor și a documentelor de predare din partea comisarilor, se prezentară reprezentanții curții franceze.

Maria Antoinette se prezentă pentru prima oară noii sale patrii tremurând și cu ochii plini de lacrimi.

Prezentarea ei făcu cea mai bună impresie. O ființă gingașă de 15 ani, de statură înaltă, cu fața lunguiață, fruntea nobilă, părul blondin, ochii albaștri, sprâncenele arcate, nasul puțin arcat, gura mică și rotundă, cu tipul habsburgic la buza din jos, corpul bine făcut, isteață și vioaie, nici nu putea să nu facă cea mai bună impresie. Intrarea ei în țară, de care și-a legat soarta și viața, a fost un triumf. Contele de Noilles prezentă pa cavalerul de onoare, contele de Saulx-Tavannes și pe dama de onoare, contesa de Noilles, iar aceasta prezenta cealaltă suită.

Maria Antoinette se sui în trăsură regească și intra în oraș. De pe muri răsunară trei salve de tunuri, toate clopotele se trăgeau. La poarta orașului era un arc triumfal mareț înaintea căruia salută pe prințesa mareșalul de Contade. Când trecu convoiul pe dinaintea casei senatului, sărea din fântâni artificiale vin pentru popor.

Descinzând în reședința episcopescă, fu primită de cardinalul Rohan cu capitulul și cei dintâi demnitari. Prințesa sărută pe cardinal și alți trei demnitari și lăsă să i se prezinte ceilalți. Între alții avură onoarea de a fi prezentate și dame de ale nobilimii provinciale. La prânzul de gală magistratul oferi vinul prezentat de orașul Strasbourg, iar butnarii produsură o sărbătoare de a lui Bachus.

Seara merse în teatrul francez. La reîntoarcere toate străzile erau luminate. Înaintea palatului episcopesc erau colonne de foc și porți de flăcări. La miezul nopții cerceta balul dat

Maria Antoinette - Schiță biografică-istorică -

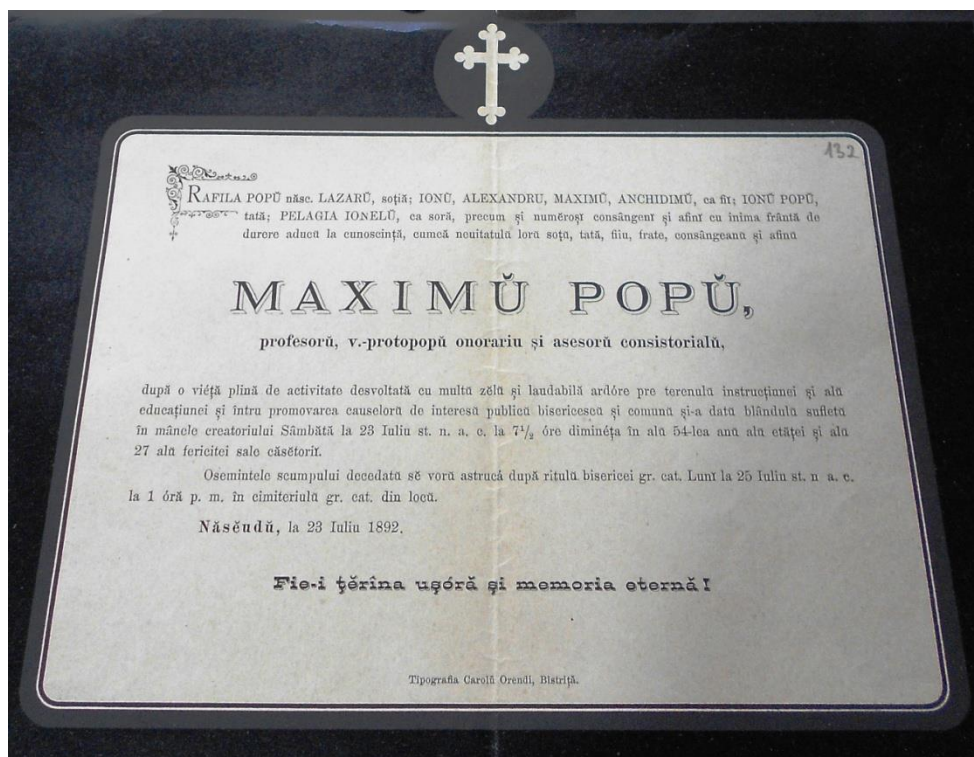
de mareșalul Contade în onoarea orașului întreg. Cetățenele purtau costume strasburgice și erau gătate cu pantliei de culoare ca a prințesei de coroană.

În ziua următoare primi mai multe deputațiuni, apoi merse la catedrală, unde fu primită de cardinalul principe Louis Rohan, îmbrăcat în ornat bisericesc și înconjurat de episcopi și celălalt cler. După misă s-a dat unui concert în palatul episcopesc, după care Maria Antoinette părăsi Strasbourgul și merse spre Savern, unde ajunse la ora 7 seara. După ovațiunile de primiră participă la bal, juca până la ora 9, când asistă la un foc artificial, după care cina cu damele de curte și suita austriacă, care o petrecu până aici.

Dimineața, după dejun, suita austriacă își lua rămas bun și se reîntoarse, iar prințesa continua calea. Aceasta a fost o călătorie triumfală, în tot locul se făcură cele mai grandioase ceremonii de primire.

La 14 mai ajunse în Compagne. Aici îi ieșise înainte regele, principele de coroană cu întreaga curtea. Prințesa coborî din trăsură și, fiind condusă de regele, îngenunchea. Dânsul o ridică și o sărută, după aceea o prezenta principelui, care o cuprinse. Ajunși în castel, regele și principele de coroană o luară de mâini și o conduseră în apartamentul ei, unde i se prezentară mai mulți duci și ducese¹.

(va urma)

Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud, Fond Liceul „George Coșbuc”
Năsăud, Dosar 78(1865-1892), f. 132.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VII, 1890, nr. 207, p. 827-828.

DIN GRANIȚĂ

TERITORIUL COMUNEI COȘNA CARE A APARTINUT DE TRANSILVANIA ÎN PERIOADA 1848-1914

Dănuț POENARU¹

După obținerea dreptului de proprietate, pentru locuitorii din teritoriul comunei Coșna care aparținea de Transilvania, au urmat alte două mari realizări ale acestei perioade: înființarea școlii și ridicarea bisericii. Din prezentarea acestui capitol se observă cu ușurință interesul deosebit al coșnenilor în susținerea învățământului, atât pentru înființarea școlilor centrale, cât și pentru înființarea școlii comunale.

Referitor la anul înființării școlii din Coșna, în cea de-a doua monografie a comunei, editată în 2008, apar câteva date contradictorii. Inițial suntem informați că prima școală primară confesională din Coșna a fost înființată de biserica din localitate în anul 1879, ca mai apoi să se prezinte Catalogul cu elevii acestei școli pe anul 1872². Și autorul primei monografii, Ion Lăzucă, consemnează că școala din Coșna a fost înființată de biserica din localitate în anul 1879³. Cu toate acestea, țin să precizez că prima școală din teritoriul comunei noastre a fost înființată înainte de anul 1879. Argumente convingătoare în acest sens găsim la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.-N.), fondul *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița*, în dosarele care conțin matricole școlare și cataloage ale elevilor școlii din Coșna, din perioada 1872-1875, însă acestea nu clarifică anul în care s-a deschis pentru prima dată școala. Continuând cercetarea am aflat că această școală funcționa înainte chiar și de anul 1870. Spre exemplu, în capitolul „Cercetând arhivele rodne” al publicației de istorie și cultură „Arhiva Someșană”, autorul Emil Boșca, referitor la anul 1869, printre altele, consemnează: „Comuna Coșna raportează tot în acel an că numărul școlarilor e de 15, că s-au făcut mese și table, dar că lipsesc abecedarele”⁴. Prin urmare, avem toate motivele să credem că înființarea școlii din Coșna se numără printre cele 721 de școli elementare confesionale ortodoxe, deschise în Transilvania în anul 1869⁵.

Până în 1889 școala a funcționat într-o încăpere a unui fierăstrău de apă (gater), aflat

¹ Acest articol face parte din lucrarea intitulată *Coșna – File de istorie*, Iași, Editura PIM, 2020, p. 253-268. Mulțumim autorului pentru bunăvoința arătată în publicarea acestui fragment. Titlul articolului aparține redacției cu acordul autorului.

² Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *Monografia comunei Coșna*, Botoșani, Editura Axa, 2008, p. 121 și p. 122.

³ Ion Lăzucă, *Din Monografia și istoricul localității Coșna*, Partea I (890-1944), Text dactilografiat, legat, Ediția autorului, Dorna Candrenilor, 1962, p. 24.

⁴ Emil Boșca, *Cercetând arhivele rodne*, în „Arhiva Someșană”, Năsăud, 1936, nr. 20, p. 377..

⁵ Simion Retegan, *Drumul greu al modernizării...*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2011, p. 179.

Dănuț POENARU

inițial în proprietatea Fondului de stipendii, care în acea perioadă era probabil arendat colonistului armean Andronic Teodorovici, acesta ocupându-se cu exploatarea și prelucrarea lemnului în zonă. Fierăstrăul se afla lângă râul Coșna, în apropierea casei parohiale actuale¹.

Din documente aflăm că anul școlar era împărțit în două semestre, iar la sfârșitul fiecărui semestru se desfășura câte un examen de evaluare a copiilor. Aceste examene aveau scopul de a evalua munca învățătorului și a detecta evoluția învățământului din școală prin răspunsurile elevilor. Examenele de iarnă și de vară erau consemnate în protocoale aparte, de către delegații din cadrul Comisiei de verificare special constituită, care întocmeau periodic și un raport în care erau menționate, pe lângă lipsurile inerente, atât rezultatele examenului în urma răspunsurilor elevilor, cât și pregătirea învățătorului și sârguința acestuia².

Un astfel de raport găsim întocmit și pentru școala din Coșna, de către Andronic Teodorovici, în urma examenului susținut de elevii coșneni la încheierea semestrului II al anului școlar 1872-1873, pe care-l voi prezenta integral, dar de data aceasta, pentru a-l înțelege mai ușor nu voi mai păstra forma originală ci forma actualizată:

„După ordinul <<Onoratului Inspectorat>> nr. 40 din 12 mai anul curent (1873, n. a.), s-a dat examenul pentru semestrul al II-lea cu elevii și elevele, ieri în 29 Mai anul curent.

Pe lângă consemnarea clasificării în dublu exemplar s-au inclus și lucrările de examen a elevilor. Cu ocazia acestui examen au fost prezenți următorii invitați: preotul paroh al comunei <<Candreni>> dl. Isidor Procopianu, învățătorul școlii comunale din <<Candreni>>, primarul comunei Coșna împreună cu consilierii comunali și parte din părinții elevilor.

După întrebările la obiectele prescrise în <<Consemnarea Clasificațiunii>> răspunsurile elevilor au fost <<perfecte, atât de mulțumitoare>> încât învățătorul Teodor Runcanu, în timpul scurt cât a funcționat, a dovedit zel și bună metodă de predare pentru avansul tinerimii, încât comunitatea în a lor mulțumire i-au prelungește contractul cu încă trei ani ca <<Docente>> (director, n. a.) la această școală.

Subsemnatul (Andronic Teodorovici, n. a.) ca <<expert>> am exprimat d-lui învățător Teodor Runcanu pentru a sa râvnă, exactitatea și avansul elevilor în învățătura a pruncilor și prosperitatea națiunii române prin prestarea învățământului în școală.

Onoratul Inspectorat Scolastic Districtual este încă rugat pentru viitor a conlucra cu <<pruncii și pruncele>> din această comună să se poată bucura de înaintarea și prosperitatea sa.

Subsemnatul atât timp cât voi sta cu comerțul meu în această comună, ca iubitor de națiune nu voi pregeta a stărui ca râvnă spre înflorirea acestei școli, care prin energie am și deschis-o și prin ajutorul Inspectoratului Districtual.

Coșna, în 30 Mai 1873

Andronic Teodorovici, Inspector școlar comunal”³.

Din acest raport reiese că:

- Andronic Teodorovici este cel care pune bazele primei școli din Coșna și nu biserica

¹ Simion Retegan, *op. cit.*, p. 179.

² Ion Lăzarcă, *op. cit.*, p. 24; Nestor Șimon, *Dicționar Toponimic* (ediție îngrijită de Ioan Mureșan, Adrian Onofreiu și Mircea Prahase), Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2007, p. 89-90.

³ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (S.J.A.N.B.-N.), Fondul *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița*, Dosar 488/1873, f. 14 și f. 15.

Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914

din localitate. Acesta contribuie și financiar pentru înființare, nu numai punând la dispoziție spațiul necesar funcționării.

- După deschiderea școlii, întreprinzătorul armean se implică direct pentru buna funcționare a acesteia, fiind numit „inspector școlar comunal”, mai precis, șeful Comisiei de verificare special constituită.

- Observăm strânsa legătură între oficialitățile comunelor învecinate, Coșna și Dorna Candreni, chiar dacă din 1769 cele două comune făceau parte din provincii istorice diferite (Transilvania, respectiv, Bucovina).

- În anul școlar 1872-1873, învățător la Școala Coșna a fost Teodor Runcanu.

Învățătorul fiind modelul și îndrumătorul acțiunii de culturalizare a maselor, alături de alți factori politici sau sociali, în toate contractele semnate între comunitatea locală și acesta, la începutul fiecărui an școlar se menționau principalele îndatoriri. Acesta trebuia să promită a fi un exemplu bun, cu frica lui Dumnezeu, cu o conduită morală implacabilă atât în școală cât și în afara ei. De aceea trebuia să evite scandalurile, să se ferească de beție și de orice faptă imorală sau scandaloasă. El trebuia să țină cursuri tot timpul anului, cu strictețe, propunând fiecare obiect după știința metodică și didactică cu toată acuratețea și susținând, astfel, progresul școlar. De asemenea, să-i trateze pe școlari într-un mod corespunzător chemării sale, reținându-se de la orice tratare neomenoasă, tiranică sau batjocoritoare. În schimbul acestor îndatoriri comunitatea se obliga să-i asigure remunerația la timp din fondul comunal și să înzestreze școala cu cele necesare la începutul fiecărui an școlar¹.

În ceea ce privește învățătorii școlii primare din Coșna, chiar dacă pentru primii doi ani școlari (1869-1870 și 1870-1871) nu am reușit să obținem date, în schimb, începând cu anul școlar 1871-1872 și până în 1875-1876 am identificat trei învățători:

- în anul școlar 1871-1872 Teofil Morariu²;
- în anii școlari 1872-1873 și 1873-1874 Teodor Runcanu³;
- în anii școlari 1874-1875 și 1875-1876 preotul catehet (care predă și religia) Grigore Marica⁴.

Obiectele de învățământ erau: Închipuirea despre Dumnezeu și rugăciunile, Catehismul, Istoria Biblică (Testamentul Vechi), Cunoașterea literelor de tipar și scrise, Silabisirea și citirea, Învățământul intuitiv, Computulu (Adunarea) – „în cap și pe tablă”, Geografie, Istoria patriei, Scrisul (la tablă corect și dictare), Economia și Cântul bisericesc. Se mai preciza și Moralitatea (comportarea).

Aprecierile se făceau cu calificativele foarte bine (fb), bine (b) și destulătoriu (d) – însemnând suficient. Exista rubrică și pentru absențe, unde se nota numărul de zile absente și nu numărul de ore, notarea făcându-se separat pentru: absențe „cu cauza” (motivate) și „fără cauza” (nemotivate)⁵.

Tabelul de clasificare a elevilor coșneni la examenul pentru semestrul al II-lea al anului școlar 1871-1872, întocmit la 20 mai 1872, conține un număr de 22 elevi, cu vârsta cu-

¹ Lucrarea Complexului Muzeal Județean Bistrița-Năsăud, *Centru și periferie* (coordonatori: Corneliu Gaiu, Horațiu Bodale), Cluj-Napoca, Editura Accent, 2004, p. 297.

² S.J.A.N.B.-N., Fondul *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița*, Dosar 472/1872, nr. filă indescifrabil.

³ Idem, Dosar 488/1873, f. 14, f. 15 și documentul cu clasificarea elevilor, nr. filă indescifrabil.

⁴ Idem, Dosar 502/1874, f. 4 și Dosar 514/1875, f. 7.

⁵ Idem, Dosar 472/1872, f. 5.

Dănuț POENARU

prinsă între 6 și 13 ani, din care doar 10 (zece) l-au frecventat:

Nr. crt.	Numele și prenumele	Anul nașterii	Vârsta	Anul în care a început să frecventeze
1	Gregoriu Dumitru Todasca	1859	13	1870
2	Nicolaiu Ionu Todasca	1863	9	1870
3	Gregoriu Constantin Todasca	1864	8	1870
4	Domitianu Paramonu Varvari	1864	8	1870
5	Larionu Gregoriu Flore	1860	12	1871
6	Spiridonu Larionu Spînu	1863	9	1871
7	Vasile Ionu Borgovanu	1862	10	1871
8	Savulu Axente Todasca	1862	10	1871
9	Andrei Vasile Pintelescu	1866	6	1872
10	Gavrilu Toderu Todasca	1864	8	1872
11	Alexandru Nechita Todasca	1860	12	1870
12	George Maftieiu Todasca	1859	13	1871
13	Nastasia Stefanu Todasca	1862	10	1872
14	Titiana Danile Candrea	1861	11	1871
15	Iuliana Stafanu Sandu	1862	10	1871
16	Nastasia Vasile Todasca	1864	8	1872
17	Ioana Constantinu Todasca	1862	8	1871
18	Cornelia Simeonu Pintelescu	1862	10	1871
19	Glicheria Gavrilu Todasca	1862	10	1872
20	Iftinia Ciforu Todasca	1865	7	1872
21	Ioana Ilie Todasca	1865	7	1871
22	Maria Toaderu Todasca	1865	7	1872

După venirea preotului Grigore Marica, originar din Brașfalăul de Sus¹, în 1874, Școala Coșna va funcționa sub conducerea acestuia până în anul 1879². Din 1879 școala va fi condusă de Ioan (Ionică) Orban, fratele preotului Sever Orban³, însă nu 10 ani cât ne prezintă autorii monografiei comunei Coșna. Drept dovadă, în situația de clasificare a elevilor coșneni pe anul școlar 1881-1882, apare menționat „Severu Orbanu preotu si invetietori”⁴. Mai mult decât atât, dintr-o scrisoare a învățătorului Ioan (Ionică) Orban către Oficiul prezbiteral din Josenii Bârgăului, din 5 noiembrie 1883, aflăm că în anul școlar 1883-1884 acesta era numit învățător suplinitor la școala din Susenii Bârgăului⁵.

Școala confesională ortodoxă din Coșna era subordonată Prezbyteratului (Protopopia-

¹ Brașfalăul de Sus – numele vechi al actualului sat Blăjenii de Sus din comuna Șintereag, județul Bistrița-Năsăud.

² S.J.A.N.B.-N., Fondul *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița*, Dosar 502/1874, f. 4 și f. 7.

³ Frații Orban erau originari din comuna Susenii Bârgăului, județul Bistrița-Năsăud (Ion Lăzarcă, *op. cit.*, p. 25).

⁴ S.J.A.N.B.-N., Fondul *Protopopiatul Ortodox Român Bistrița*, Dosar 597/1883, f. 4.

⁵ *Ibidem*, f. 11.

Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914

tului) ortodox Bistrița și, prin acesta, Consistoriului arhidiecezan Sibiu. Protoprezbiterul (protopopul) era inspector școlar pentru școlile din prezbiterat.

După cum am arătat, Fondul școlar comunal special creat pentru înființarea școlilor, avea ca principală sursă de venit arendarea dreptului de crâșmărit pe trei luni din an (29 septembrie – 31 decembrie). Pentru celelalte nouă luni din an, dreptul de crâșmărit era rezervat Fiscului¹. Comunele a căror clasificare și funcționare s-a făcut prin legea XVIII/1871 cu întregirile din anul 1886, se împărțeau, în funcție de rangul lor, în trei categorii: orașe cu consiliu (magistrat), comune mari (târguri și sate mari) și comune mici². Suma provenită din arendarea dreptului de crâșmărit în comuna Coșna pe cele trei luni era redusă, aceasta fiind o comună mică. Acesta poate fi motivul pentru care școala a funcționat atâta timp la fierăstrăul de apă.

Cu toate că Școala Coșna a funcționat fără un local propriu, fără aproape niciun fel de înzestrare pedagogică, cu o frecvență limitată la o mână de copii, cu un dascăl care își dădea silința să-i învețe principalele rugăciuni, să cânte, să numere și să socotească, să silabisească din cărțile bisericești, ea reprezintă un important punct de plecare în care s-a sădit sămânța bună și folositoare a simțirii românești în sufletele credincioșilor săi³. Începând cu anul 1889 Școala Coșna va funcționa în biserica veche, aflată pe locul unde astăzi se află Căminul Cultural, sub conducerea învățătorului Leon Ursachi. În această locație va funcționa până în 1895. Din biserica veche, școala confesională din Coșna s-a mutat într-un local al primăriei, care fusese anterior „crâșmă jidovească”, funcționând aici până în vara anului 1938 sub conducerea învățătorului Grigore Brici și a succesorilor săi⁴. Fosta „crâșmă jidovească” se afla la șosea, în spațiul unde în prezent se organizează „Festivalul fructelor de pădure”, mai precis în apropierea porții de intrare⁵.

Un învățător vrednic de amintit al acelei perioade, care a activat în jur de 16 ani (1895-1909) la școala din Coșna, a fost Grigore Brici. Din puținele consemnări făcute în Cronica școlii, aflăm că acesta a scos „cele mai bune serii de elevi” și că era pasionat de apicultură. Această pasiune a transmis-o mai departe elevilor, prin aplicarea unui învățământ practic, astfel încât o parte din aceștia practicau *stupăritul* și după 40 de ani de la terminarea școlii⁶. În acea perioadă practica (lucrul manual) în școală avea un rol însemnat, care ținea de caracterul aplicativ al învățământului⁷.

Începutul învățământului în comuna Coșna este legat de Legea naționalităților (Legea XLIV), care proclama existența unei singure națiuni, cea maghiară, în tot Regatul Ungariei, din care făcea parte și Transilvania, și de Legea învățământului (Legea XXXVIII), ambele vo-

¹ Mircea Gelu Buta, Adrian Onofreiu, Andreea Salvan, *Bârgăul sub pajura imperială*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2011, p. 160.

² Ioan Mureșan, Adrian Onofreiu, *Primarii Bistriței (1317-2009)*, Cluj-Napoca, editura Argonaut, 2009, p. 31.

³ Simion Retegan, *op. cit.*, p. 179; Ion Cernat, *Dorna Candrenilor, satul de la poalele Oușorului (pagini de monografie)*, Iași, Editura Prim, 2008, p. 133.

⁴ Ion Lăzarcă, *op. cit.*, p. 25; Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *Monografia comunei Coșna*, Botoșani, Editura Axa, 2008, p. 121.

⁵ Conform mărturiilor locuitorilor Iovu Todașcă din satul Coșna, în vârstă de 89 ani și Silvia Poenaru din satul Valea bancului, în vârstă de 91 ani.

⁶ Arhiva Școlii Gimnaziale Coșna, Cronica Școlii Coșna, f. 2.

⁷ Ion Cernat, *op. cit.*, p. 147.

Dănuț POENARU

tate de Parlamentul maghiar în decembrie 1868.

Legea învățământului prevedea obligația părinților și ai susținătorilor legali de a-și trimite copiii la școală, însă abandonul și absenteismul erau boli cronice în învățământul popular confesional din întreg Comitatul Bistrița-Năsăud și din întreaga perioadă a acestuia (1876-1918). Principala cauză a abandonului și frecvenței medii o constituie situația materială precară a majorității locuitorilor români din comitat. În loc să meargă la școală copiii erau puși la diferite munci sau îngrijeau de frații mai mici. La cauze mai putem menționa incapacitatea învățătorilor de a atrage copiii la școală prin atitudine și comportament neadecvat, și poziția părinților față de școală. Mulți părinți erau destul de nesocotiți, folosind școala ca pe un mijloc de amenințare pentru copiii neascultători. Erau cunoscute expresiile „iată că vine învățătorul, vei vedea tu acum” sau „te voi trimite eu la școală, apoi ți-or sării nebuniile”. O parte din părinți își luau copiii de la școală sub motivul că „doară no să-l fac popă” sau „eu n-am învățat atâta și văd că tot n-am pierit”¹. Din nefericire chiar și în zilele noastre se întâlnesc uneori astfel de concepții.

Pentru a arăta gravitatea situației în ceea ce privește frecventarea școlii din Coșna, menționăm că în anul școlar 1871-1872 cei 10 elevi care au frecventat-o (din totalul de 22), au avut absențe cuprinse între 30 și 140 de zile², dar ulterior, situația s-a mai îmbunătățit. În anul școlar 1874-1875, în timpul semestrului II, elevii au avut absențe cuprinse între 1 și 14 zile³, iar în anul școlar 1875-1876, semestrul I, numărul de absență a fost cuprins între 4 și 12 zile⁴.

O altă lege cu un impact mare asupra școlilor confesionale a fost Legea XVIII din 1879, care introducea obligativitatea predării limbii maghiare în toate școlile confesionale. Termenul de grație era de patru ani, în care învățătorii în funcțiune trebuiau să obțină calificarea necesară. Cu toate acestea, în 1893 Ministerul de culte și instrucțiune face constatarea că în anul școlar 1891-1892 din cei 25.505 învățători, 1.601 nu aveau abilitățile cerute pentru predarea limbii maghiare și că în 2.387 de școli limba maghiară nu s-a predat deloc, ori s-a predat fără rezultat. Multe din aceste școli se aflau în zona de munte, unde populația era compact românească. Limba maghiară nefiind folosită în familie era dificil de învățat mai ales când predarea era mediocră. Mai mult decât atât, scrisul într-o limbă străină când copilul nu a deprins scrierea în limba maternă era un lucru cât se poate de nepedagogic⁵.

Ultima lege mai importantă din această perioadă, cu referire la învățământ, a fost Legea XXVII din anul 1907, numită și Legea Apponyi după inițiatorul și susținătorul ei. Cea mai mare problemă a acestei legi, pentru toți învățătorii români din Transilvania, o prezenta articolul 20, care reglementa modul în care învățătorul trebuia să predea limba maghiară după manuale și plan de învățământ aprobat de minister. Învățământul trebuia făcut în sens patriotic, pentru „a dezvolta și întări în spiritul copiilor simțul alipirei către patria maghiară”, în fiecare școală trebuind să existe stema Ungariei, în clase tablouri cu teme isto-

¹ Iosif Uilăcan, *Școlile confesionale românești în perioada Comitatului Bistrița-Năsăud (1876-1918)*, în „Revista Bistriței”, XX, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, 2006, p. 255-256.

² S.J.A.N.B.-N., Fondul Protopopiatul Ortodox Român Bistrița, Dosar 472/1872, f. 5.

³ Idem, Dosar 502/1874, f. 4.

⁴ Idem, Dosar 514/1875, f. 7.

⁵ Iosif Uilăcan, *op. cit.*, p. 258; p. 260; p. 267.

Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914

rice – cu referire la istoria maghiară, etc.

Consecința legii XXVII din 1907 s-a răsfrânt și asupra învățătorului școlii din Coșna, Grigore Brici. Acesta, la 1 noiembrie 1909, este trimis „din oficiu în penziune”, vârsta lui la acel moment era de doar 45 de ani. Aceste informații le găsim într-o biografie scurtă (*Coală de informație*) întocmită de învățător și depusă în data de 9 ianuarie 1919 la Năsăud, în vederea ocupării postului de notar comunal în Coșna, post aflat vacant la acel moment:

Coală de informație

Numele: *Grigore Briciu*;

Anul și locul nașterii: *1864, Simotelnic, com. B. N.*

Starea familială: *căsătorit*;

Numele și etatea copiilor: *George Briciu, 26 ani*;

Calificația: *4 cl. Gimnaziale, pedagogiul din Sibiu, școala specială de albinărit, pe lângă limba maternă vorbesc și scriu nemțește și ungurește; am petrecut 4 ani ca scriitor în cancelarie advocațională; știu măsurătorile ingineresti cu <<Teodolitul>> și <<Busola>>.*

Servițiul de pân-acuma: *Dela anul 188-1893 învățător în galați; de la 1893 până în 1 Noiembrie 1909 învățător în Coșna. Atunci autoritățile superioare ungurești pe motive politice și șoviniste mau trimes din oficiu în penziune.*

Ce slujbă dorește a primi: *Notar comunal în Coșna eventual Dipșa.*

Năsăud la 9 Ianuarie 1919.

Grigore Briciu¹.

Dacă în perioada 1879-1907 fenomenul de impunere a limbii maghiare în procesul de învățământ a fost unul moderat, din 1907 și până în 1918 acest fenomen se accentuează printr-un control strict al statului asupra școlilor, ducând astfel la o maghiarizare forțată a învățătorilor și a tinerilor din Transilvania.

Până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea locuitorii comunei Coșna (care a aparținut de Transilvania) au putut să frecventeze de-a lungul timpului bisericile din Vatra Dornei, Dorna Candreni și Poiana Stampei. Simțind nevoia de a avea propria biserică, în anul 1872 întocmesc planuri pentru ridicarea uneia, urmând ca mai apoi să solicite aprobarea Oficiului Protoprezbiterial (Oficiul Protopopiatului) Bistrița, respectiv, a Consistoriului arhidiecezan din Sibiu, de care aparțineau, prezentând totodată și planurile respective. Demersul fiind de durată, coșnenii ridică în primă fază o capelă din lemn în anul 1874, cu o capacitate de 40 de persoane, pe locul în care acum se află Căminul Cultural, unde va sluji preotul Grigore Marica. Această construcție a fost primul locaș de cult ridicat pe teritoriul comunei². Din corespondența anului 1875, purtată de preotul Grigore Marica cu Protoprezbiteratul ortodox român din Bistrița, în vederea aprobării ridicării unei biserici în Coșna, aflăm că locuitorii coșneni „voiesc a clădi biserica din materia solidă, spre care scop mă rog a-mi exopera binecuvântarea mai înaltă și a ne da mâna de ajutor”, fiind decisi totodată „a avea ceva de la Năsăud din cele 54.000 fl. v. a., donate fondurilor școlare, un ajutor de vreo 6000 fl. v. a. pentru punerea în rând bun a școalei și spre scopul zidirii sf. bisericii”³.

¹ S.J.A.N.B.-N., Fondul Protopopiatul Ortodox Român Bistrița, Dosar 102/1925, f. 7.

² Ion Lăzurcă, *op. cit.*, p. 21-23; Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *op. cit.*, p. 154-156.

³ Liviu Păiuș, *Monografia comunei Rodna Veche*, Bistrița, Editura Charmides, 2014, p. 183.

Dănuț POENARU

Averea locașului de cult din Coșna consta în 19 iugăre de teren (pășune care se arenda), aducând un venit de 200 coroane anual. Starea materială a parohiilor nu putea depăși un nivel considerat atunci mediocru. Dintr-un tabel cu situația veniturilor în bani a celor 19 parohii ortodoxe din Comitatul Bistrița-Năsăud, pe anul 1876, parohia Coșna avea cel mai mare venit în acel an, adică 1991,59 florini, pe locul următor fiind parohia Prundu Bârgăului cu doar 542,18 florini, iar aproape jumătate din celelalte parohii aveau sub 100 florini venituri în bani. Probabil că o parte din parohiile cu venituri în bani scăzute obțineau în natură ce compensau deficitul.

Problema veniturilor și cheltuielilor parohiilor ortodoxe, a gestionării corecte a averilor bisericești și școlare a stat în atenția comitetului protoprezbiteral în ședința din 20 aprilie 1878. Atunci preotul din Coșna, Grigore Marica, a propus să se constituie o comisie statutară pe lângă părintele administrator Ioan Buzdug, care să se deplaseze până în septembrie aceluiași an în fiecare parohie, pentru a calcula averile bisericilor și școlilor. În caz de nereguli comisia „va judeca și pe culpabili”. Propunerea a fost acceptată, fiind aleși ca membri pe lângă protoprezbiterul Buzdug, preotul Grigore Marica și profesorul din Năsăud, Pavel Beșia. Reacția, surprinzătoare totuși, a unor parohii nu s-a lăsat însă așteptată, respingându-se controlul de sinodul protoprezbiteral¹.

Cererea coșnenilor în vederea construirii bisericii este aprobată, însă preotul Grigore Marica se stinge din viață în august 1879, înainte de construcția acesteia. Activitatea defunctului va fi continuată însă de preotul Sever Orban, originar din Susenii Bârgăului.

Întrucât procedura de aprobare în vederea exploatării și transportului lemnului necesar la construcția bisericii era de durată, pentru grăbirea lucrării s-a solicitat și obținut acest material de la întreprinzătorii din zonă, care se ocupau cu exploatarea și prelucrarea lemnului, urmând ca mai apoi acesta să le fie restituit. Așadar, în 1880, se reușește să se ridice biserica din Coșna, cu o capacitate de 200 persoane.

Dintr-un document întocmit la 5 aprilie 1882, aflăm că în perioada 1880-1882, s-a dat în folosul primăriei 5 iugăre de pădure în „Paraulu Tebeleanca” (pârâul Tebeleanca) pentru mai multe întrebuințări:

- Achitarea împrumutului de material lemnos care s-a folosit la construcția bisericii (600 de scânduri, 700 leațuri și 80 ștuicaturi).

- Pentru „strângerea lemenelor trebuincioasă la clădirea casei paochiale”.

- Achitarea împrumutului de material lemnos care s-a utilizat la construcția podului peste apa Coșna (6 grinzi și 200 bârne)². Consider că acest pod, ridicat între 1880- și 1882 în apropierea centrului comunei, este primul construit peste râul Coșna, care lega cele două teritorii ce formează actuala comună (teritoriul ce aparținea de Transilvania de cel care aparținea de Bucovina). Studiind Harta Austro-Hungarian Monarchy, editată de Militargeographisches (1869-1887), zona 16, coloana XXXII, se observă că drumul care lega cele două provincii din fosta trecătoare a Rodnei, nu era prevăzut cu pod peste râul Coșna. Exista în amonte de acest loc de trecere doar un podeț îngust care putea fi trecut numai cu piciorul. Acesta se afla aproximativ în aceeași zonă în care astăzi există o punte pietonală, în-

¹ Iosif Uilăcan, *Biserica în perioada comitatului Bistrița-Năsăud (1876-1918)*, în „Revista Bistriței”, XXI-2, Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, 2007, p. 29-30.

² S.J.A.N.B.-N., *Fondul Administrația Fondurilor Grănicerești Năsăudene*, Dosar XCVII/763 din 1872-1885, f. 71 și f. 72.

Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914

tre proprietățile locuitorilor Silvia Poenaru din satul Valea Bancului și Ilie a lui Ticu Todașcă din satul Coșna.

Tot din documentul din 5 aprilie 1882, mai aflăm că la acea dată, pe locul unde urma să se construiască casa parohială, se aflau adunate deja 82 de bârne, însă aceasta era finalizată abia în anul 1887.

După construcția noii bisericii, fostul locaș de cult construit în 1874 și transformat în școală în 1889, a fost dărâmat în 1914, iar în acel loc s-a înălțat o cruce cu următoarea inscripție: „Aice a fost prima biserică din Coșna întemeiată în anul 1874”¹. În anul 1957 crucea este demontată și refăcută în curtea bisericii actuale de către fostul cantor al bisericii, Vasile Cozan, în vederea zidirii pe acest loc a Căminului Cultural². Din discuțiile purtate cu preotul paroh coșnean, Claudiu Constantin Dănilă, am înțeles că din primul locaș de cult ridicat la Coșna s-a păstrat catapeteasma.

Evidența nou-născuților (mitrica) s-a întocmit, începând din 1851 și până în 1874 când s-a înființat primul locaș de cult, de către preotul Mihail Constantinovici de la parohia Dorna Candreni. Exceptând perioada de un an (1895-1896), când postul de preot la biserica din Coșna a rămas vacant în urma decesului preotului Sever Orban, evidența nou-născuților a fost întocmită de preoții parohiei Coșna, care s-au succedat de-a lungul timpului. Aceștia mai aveau obligația de a întocmi periodic diferite rapoarte despre starea bisericii, despre școală, despre locuitori, iar până în 1895 au întocmit și evidența stării civile. După 1895 această evidență a fost trecută de la parohie la primărie³.

Nu trebuie omis faptul că preotul Sever Orban, în anul 1893 s-a înscris și a devenit membru ordinar în cadrul Despărțământului Astra Năsăud⁴. Datele prezentate de Liviu Păiuș în lucrarea *Monografia comunei Rodna Veche*, cu privire la înscrierea în cadrul acestui *Despărțământ* atât a comunelor Coșna și Cârlibaba Nouă (în 1870), cât și a preotului Sever Orban (în 1883) ca membri pe viață, nu sunt susținute de dovezi. Spre exemplu, la adunarea generală a asociației Astra din 1870 de la Năsăud, sunt menționate că s-au înscris ca membri fondatori (pe viață) doar comunele foste grănicerești (cele 44 comune)⁵. Ulterior, comuna Coșna devine membru ordinar, însă comuna Cârlibaba Nouă, conform raportului adunării

¹ Ion Lăzarcă, *op. cit.*, p. 22.

² Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *op. cit.*, p. 154.

³ Ion Lăzarcă, *op. cit.*, p. 2, p. 17, p. 72; Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *op. cit.*, p. 157.

⁴ Asociația Transilvaniei pentru literatura română și cultura poporului român, ASTRA (prescurtat) a fost înființată la 6 septembrie 1861 la Sibiu. Scopul acestei asociații era aceea de a strânge la un loc toate forțele intelectuale românești și de a integra românii de pretutindeni indiferent de confesiune. Asociația era formată din trei categorii de membri: fondatori, onorari și ordinari, iar veniturile fondurilor asociației proveneau din cotizațiile acestor membri care plăteau o taxă anuală. Taxa pentru membrii ordinari era de 5 florini anual, iar pentru a deveni membri pe viață plăteau la înscriere 100 florini. Forul suprem de conducere era adunarea generală, compusă din cele trei categorii de membri, care se convoca anual și de fiecare dată se ținea în naltă localitate. În 1869, la adunarea generală din Șomcuta Mare, se hotărăște înființarea a 22 de despărțăminte (cercuri) care s-au constituit treptat, apoi s-au extins ajungând între 1914-1918 la un număr de 87 de despărțăminte. Comitetul central al acestor despărțăminte era la Sibiu. Despărțămintele erau conduse de un comitet în frunte cu un director, iar la nivelul localităților rurale se instituieră „agenturile”. Despărțământul Năsăud, care cuprindea întreg Districtul autonom românesc al Năsăudului, numit și despărțământul XV, s-a înființat la 21 august 1881 (Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. IV, *Memoria istoriei*, Bistrița, 1981, p. 44-91).

⁵ Teodor Tanco, *op. cit.*, p. 56; *Adunările generale ale Astrei la Năsăud*, în „Arhiva Someșană”, seria I, Năsăud, 1937, nr. 21, p. 516.

Dănuț POENARU

cercuale a Despărțământului Năsăud din 25 ianuarie 1924 din Nepos (Vărarea), nu devenise membră nici la acea dată¹. Dovada înscrierii preotului Sever Orban în cadrul Despărțământului Astra Năsăud ca membru ordinar, o aflăm din lucrarea scriitorului și istoricului Teodor Tanco *Virtus Romana Rediviva*, în care sunt enumerați toți membrii năsăudeni și bistrițeni înscriși în anii 1892-1893 și validați în ședința din 22 octombrie 1893 de la Năsăud².

În periodicul săptămânal bisericesc *Unirea*, din 9 iulie 1914, era publicat anunțul prin care Despărțământul Năsăud invita „pe toți membrii și pe toți binevoitorii sprijinitori a acestei instituțiuni culturale la adunarea cercuală”, care urma să se țină „în frunțașă comună Coșna” în ziua de 12 iulie 1914 (pe stilul vechi 29 iunie 1914 – de Sfinții Apostoli Petru și Pavel). Ședința avea să fie ultima înainte de începerea Primului Război Mondial. Dintr-un raport prezentat de directorul Despărțământului Astra Năsăud, Ioan Păcurariu, aflăm că la momentul desfășurării ședinței din Coșna „atmosfera politicii internaționale era atunci plină de nori gri, atentatul de la Sarajevo se săvârșise deja și parcă se auzea din depărtare vibrarea înădușită a tunetelor ce prevesteau înspăimântătoarea furtună”³.

După decesul preotului Sever Orban din 1895, când postul de preot la parohia Coșna a rămas vacant, pentru ocuparea acestuia s-a dat anunț în publicația *Telegraful Român* din 11/23 noiembrie 1895. În 15 noiembrie 1896 postul este ocupat, prin concurs, de George Truția, originar din localitatea Filea, județul Mureș. Acesta era absolvent al cursului teologic din Sibiu și hirotonit în 1896. A ocupat acest post timp de 24 de ani, predând totodată și religia la școala din Coșna. S-a căsătorit cu Sabina Spânu din comuna Coșna (sora preotului Ioan Spânu). Nu este exclus ca preotul George Truția să-l fi influențat pe cumnatul său, Ioan Spânu, în decizia de a urma școala pentru a deveni preot. Cu siguranță că preotul Truția iubea lectura, întrucât avea o bibliotecă impresionantă pentru acele vremuri, alcătuită din aproximativ 150 de volume. După moartea soției, acesta se retrage în parohia Gorunul de lângă Târgu Mureș, unde este înmormântat. Soția sa, sabina, a fost înmormântată în apropierea mormintelor preoților Grigore Marica și Sever Orban, aflate lângă biserica din centrul comunei⁴.

În privința înzestrării bisericii din Coșna cu clopote, aflăm că un clopot nou a fost sfințit cu puțin timp înainte de începerea Primului Război Mondial, mai precis în data de 23 aprilie/6 mai 1914⁵. Atunci, în Prototrezibiteratul Bistrița existau 25 de localități ortodoxe cu tot atâtea biserici⁶, cea din Coșna făcea parte din grupul religios I Valea Bârgăului.

Când la una din bisericile acestui grup avea loc un eveniment important, acolo se organiza o conferință la care erau convocați preoții ortodocși din grup, prin scrisori în care era prezentat tot programul evenimentului. Cu ocazia sfințirii clopotului nou din 23 aprilie/6 mai 1914 (de Sfântul Gheorghe), la biserica din Coșna s-a organizat o astfel de conferință cu următorul *Program*:

¹ Teodor Tanco, *op. cit.*, vol. V, *Memoria prezentului*, Bistrița, 1984, p. 24.

² Idem, vol. IV, *Memoria istoriei*, Bistrița, 1981, p. 64.

³ *Unirea*, Blaj, Anul XXIV, 1914, nr. 68 (9 iulie), p. 6; Teodor Tanco, *op. cit.*, vol. V, *Memoria prezentului*, Bistrița, 1984, p. 20.

⁴ Paraschiva Abutnăriței, Ioan Abutnăriței, *op. cit.*, p. 157.

⁵ S.J.A.N.B.-N., Fondul *Oficiul parohial ortodox român Livezile*, Dosar 17/1913-1914, f. 3.

⁶ Iosif Uilăcan, *art. cit.*, p. 31.

Teritoriul comunei Coșna care a aparținut de Transilvania în perioada 1848-1914

1. La 8 ore dim. Se va începe servițiul divin celebrat de toți membrii grupului. La <<Priceasnă>>, parochul din Borgo Prund Nicolau Soner va ținea o predică ocațională cu motto din Evanghelia acelei zile: <<Acestea poruncesc vouă, să vă iubiți unul pe altul>>.

2. După Sf. Liturgie să va celebra parăstas, pentru Mitropolii Andrei și Miron, - mecenații Gozdsu¹ și Andronic, aviatorul Vlaicu; pentru parochii repotați din aceia parochie Marica și Orban (foștii preoți de la Biserica Ortodoxă Coșna, n. a.); apoi să vor celebra diferite serviții biseri-cesci reclamate de parochieni.

3. În legătură cu acestea se va sfinți clopotul cel nou prin protopresbiterul tractual (protopopul în funcție, n. a.) Gregoriu Pletos.

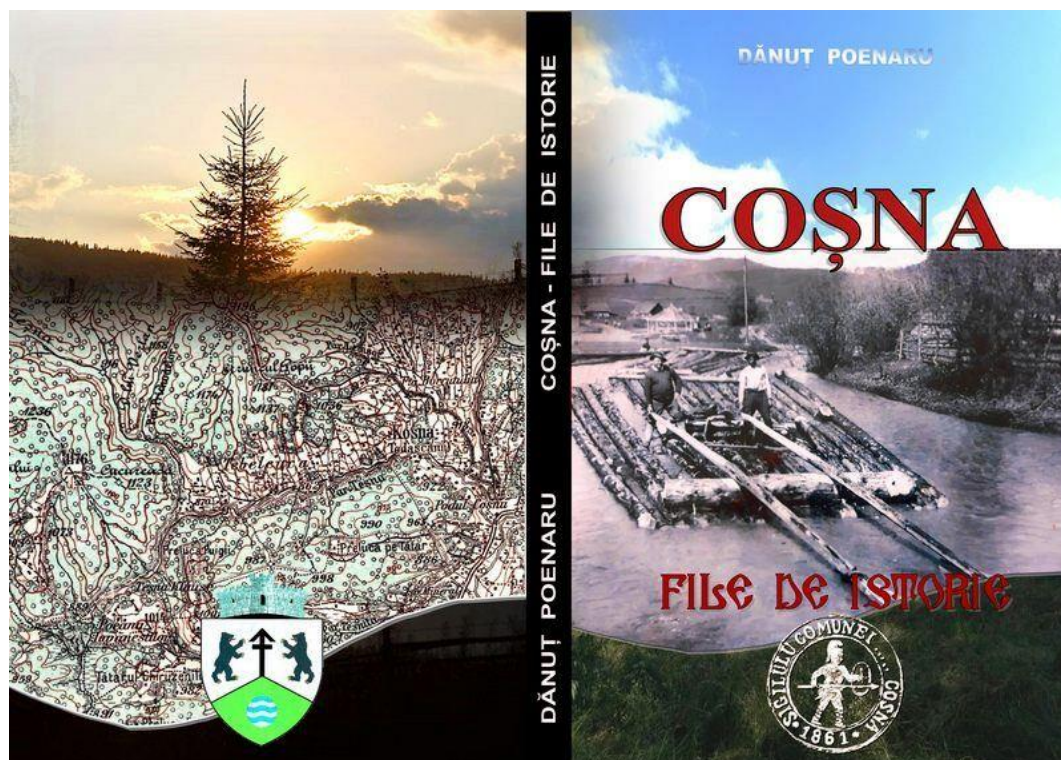
4. Deschiderea conferinței prin conducătoriul grupului.

5. Disertație: <<Combaterea imoralității, alcoolismului, lăcșului, înjurăturilor, etc. >> ținută de Constantin Flămând, paroh în Borgo Rus; apoi discursiune asupra acestei disertație.

6. Tractarea altor chestiuni, ce cad în sfera de activitate a grupului religios.

7. Închiderea conferinței².

(va urma)

¹ Gozdsu Manó (1802-1870), este numele maghiarizat al aromânului Emanoil Gojdu, născut la Oradea. A fost un avocat de succes și un luptător pentru drepturile românilor din Transilvania și Ungaria.

² S.J.A.N.B.-N., Fondul Oficiul parohial ortodox român Livezile, Dosar 17/1913-1914, f. 3.

FAMILII DE PREOȚI GRECO-CATOLICI DIN ȚARA NĂSĂUDULUI 1700-1948

Dr. Elisabeta SCURTU¹

Familia Vertic din Mocod

Prima semnătură a unui preot din această familie în matricolele Mocodului apare în 2 martie 1810, fiind iscălitura preotului Ioan Wurtik. De altfel, pe parcursul secolului al XIX-lea grafia numelui în matricole a cunoscut diferite forme Wurtic, Wertic, Verticu sau Vertic spre sfârșitul secolului, iar ultima formă s-a statornicit și păstrat până astăzi. Nu cunoaștem din păcate înaintașii acestei familii, în lipsa numelui de familie este greu de stabilit dacă are vreo legătură de sânge cu preoții slujitori în secolul anterior.

Preotul **Ioan Vertic** s-a născut în 1784. A slujit în satul natal, uneori alături de fiul său Leon, de pildă din octombrie 1846 până în 8 iunie 1848 când și-a îngropat nepotul, Anchidim, mort la șase zile de la naștere. Documentele care fac trimitere la slujitorii din această familie pun în lumină faptele acestora, multe dintre ele neconforme cu statutul și chemarea lor. La 16 martie 1847, vicarul ordonă preotului Leon Vertic din Mocod ca Ion Vertic, al doilea popă, capelan, „numaidecât să alunge din casa sa pe muiera lui Dodie, care spre scandalizarea poporului o ține la sine, pe lângă găzdoia pe care o are”². Iar în 1 iunie 1847, vicarul îi scrie preotului din Mocod Leon Vertic „cum de mocodenii vreau să li se slujească joia? Ce sărbătoare e asta? Nu le sunt destule Duminicile și sărbătorile legale?”³. De asemenea, în 1848, doi săteni s-au plâns că întâlnindu-se cu preotul Ioan Vertic din Mocod care era beat, acesta i-a înjurat⁴. Deși într-o scrisoare din 11 mai 1850, preotul a încercat să se dezvinovătească⁵, o hotărâre din 28 iulie 1848, a făcut cunoscut că Ioan Vertic a fost oprit pe viață de la patrafir și orice funcțiune⁶. Aceeași decizie fiind întărită mai târziu, pentru bețiile și scandalurile din cârciumă cât și pentru „vorbe de majestate vătămătoare prin jurisdicțiunea politică”, același slujitor a fost oprit de la slujire în octombrie 1853⁷.

Preotul Ioan Vertic a murit în 13 octombrie 1855⁸, la 71 de ani de bătrânețe. Fiul său, Leon Vertic a continuat să slujească singur până în toamna anului 1882, fiind ajutat apoi de fiul său, Petru. **Leon Vertic** s-a născut în 8 februarie 1812 și a fost hirotonit în 11 noiembrie 1841, la Cluj prin episcopul Ioan Lemeni. Împreună cu soția sa, Maria, au avut patru copii: **Anchidim** s-a născut în 5 iunie 1848⁹, dar din păcate a decedat la șase zile de viață, fiind slab la naștere. **Susana** s-a născut în anul 1855 și s-a măritat la 22 de ani cu teologul Ioan Nescuțiu din Năsăud în vârstă de 27 de ani, orfan de tată, mama fiind Floarea Dumitru Nescuțiu, în 18 noiembrie 1877¹⁰. **Gabriel** a fost jude regional, iar

¹ Acest articol face parte din lucrarea intitulată *Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948*, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 229-232. Mulțumim autoarei pentru bunăvoința arătată în publicarea acestui fragment din lucrare.

² Virgil Șotropa, *Acte, corespondențe și ordonanțe vicariale...*, p. 268.

³ *Ibidem*.

⁴ SJANBN, fond Vicariatul Rodnei, dosar 10, f. 10.

⁵ *Ibidem*, dosar 19, f. 50 v.-r.

⁶ Ștefan Buzilă, *Documente bisericești...*, nr. 18, p. 443.

⁷ SJANBN, fond Vicariatul Rodnei, dosar 51, f. 54.

⁸ SJANBN, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 726, f. 13 v.

⁹ *Ibidem*, registrul 719, f. 10; registrul 726, f. 6.

¹⁰ *Ibidem*, registrul 724, ff. 29-30.

Dr. Elisabeta SCURTU

Petru a călcat pe urmele bunicului și ale tatălui ajungând preot.

În ianuarie 1852, preotul **Leon Vertic** a intrat în atenția Vicariatului printr-un scandal ivit în Mititei. Atât sătenii din localitatea amintită cât și preotul în cauză a istorisit cum cu prilejul „umblatului” cu crucea în ajunul Bobotezei preotul, diacul, fătul și cei care-i însoțeau s-au amețit foarte tare din cauza alcoolului încât s-au rătăcit în sat. Referitor la acuza sătenilor că l-ar fi bătut pe diac, preotul a istorisit cum fiind amețiți au căzut în noroi iar pentru că nu s-au putut ridica unii săteni au crezut că preotul l-a bătut pe făt¹. Chiar dacă avea un comportament care lăsa de dorit preotul acuza sătenii din Mititei că îi sunt împotriva, iar mai târziu îi considera îndărătnici fiind responsabili pentru mai multe dispute și neînțelegeri².

Preoteasa Maria a murit în 1 aprilie 1877, la 62 de ani de plămâni³, iar preotul Leon Vertic a murit în 23 septembrie 1889⁴, la 78 de ani din cauza astmei. A fost înmormântat în cimitirul bisericesc, slujba oficiind-o vicarul Grigore Moisil.

Următorul slujitor din familie a fost **Petru Vertic**, fiul răposatului. S-a născut în 24 iunie 1844 și a fost hirotonit în 28 octombrie 1871, prin episcopul Ioan Vancea. Încă de pe vremea când era la studii, în 1871, s-a hotărât ca datorită pregătirii sale să-i fie încredințată parohia Zagra unde urma să predea și în școala trivială⁵. În noiembrie același an, Petru Vertic a cerut binecuvântarea de a se căsători cu Maria Candale, fiica preotului Iacob Candale din Poiana⁶. În anul următor a și fost numit administrator în Zagra, iar aici a intrat în divergență cu preotul Ioan Zinveliu care dorea aceeași parohie. În 10 ianuarie 1883, Petru Vertic era acuzat că a iscat agitații, în casa sa adunându-se mai mulți susținători care conspirau, mâncau și petreceau. De asemenea, s-a propus alegerea unei „deputațiuni” care să-l ceară pe Vertic preot în Zagra⁷. În 12 iulie 1883, cantorul Ilie Codeu s-a plâns că preotul din Zagra, Petru Vertic, a pretins plata nedreaptă cu prilejul unor înmormântări, că ar fi neglijat unele slujbe, ar fi făcut greșeli în matricule și a cunutat cosângeni⁸. În 1887 îl regăsim cooperat în satul părinților săi, iar în martie 1889, Leon Vertic a cerut ca fiul său să fie numit preot în locul său⁹.

Petru Vertic a avut un singur fiu, Valeriu. În 29 august 1896, s-a rugat ca fiul său să fie scutit câteva zile să mai rămână acasă de la seminar datorită sănătății șubrede. Slujirea acestui preot a fost curmată în 29 noiembrie 1898¹⁰ când a murit la doar 54 de ani, bolnav fiind de astmă și hetică.

Cumnatul său, preotul **Ioan Nășcuțiu**, după studiile teologice și căsătoria cu Susana Vertic, a fost numit catihet la Școala de fete din Năsăud în februarie 1881¹¹. În 28 martie 1886, a cerut postul de capelan rămas vacant după moartea lui Ioan Lazăr, amintind în acest context că a slujit trei ani în Lușca, iar în postul de capelan II în Năsăud vreme de cinci ani. A fost și catihet la Școala comunală, avea doi copii și multe greutăți materiale¹². Contrar prezentării sale, în mai 1897, fratele său George s-a plâns Vicariatului l-a înșelat cu moștenirea părintească, răpindu-i partea care i se cuvenea. Tot fratele său îl acuza că preotul petrecea „noptile prin birturi pe lângă beuturi, la jocuri de cărți”¹³.

Ioan Nășcuțiu și Susana au avut un copil, Ioan, dar care a urmat dreptul.

¹ SJANBN, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 40, ff. 7-9.

² *Ibidem*, f. 65.

³ Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco catolice de stare civilă*, registrul 729, ff. 9-10.

⁴ *Ibidem*, registrul 729, ff. 44-45.

⁵ Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 285, ff. 68-69.

⁶ *Ibidem*, f. 79.

⁷ *Ibidem*, dosar 496, ff. 17-18.

⁸ *Ibidem*, ff. 180-181.

⁹ *Ibidem*, dosar 615, f. 46.

¹⁰ Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco catolice de stare civilă*, registrul 729, ff. 65-66.

¹¹ Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 452, f. 18.

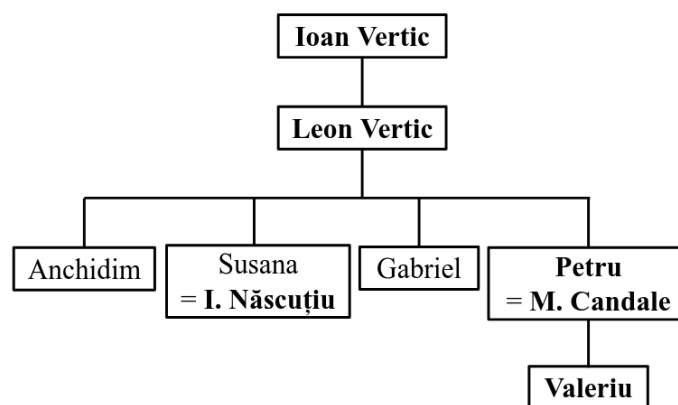
¹² *Ibidem*, dosar 533, ff. 39-40.

¹³ *Ibidem*, dosar 780, ff. 51-52.

Familii de preoți greco-catolici din Țara Năsăudului 1700-1948 - Familia Vertic din Mocod

Darul preoției a fost dus mai departe de **Valeriu**, fiul preotului Petru Vertic. După finalizarea studiilor, în 7 octombrie 1900, tânărul teolog s-a căsătorit la 22 de ani cu Elisabeta Puica¹, tânără de 18 ani, fata notarului cercual Ștefan Puica și Nastasia. Nașii de cununie au fost cantorul Alexa Herția, fătul Grigore Vertic, dr. Vasile Pahone avocat din Bistrița alături de soția sa, Ana, născută Vertic. Și-a început slujirea în satul natal îndată după împlinirea vârstei admise la preoție, fiind numit în localitate la insistențele unei părți din locuitori². Chiar în același an comunitatea s-a divizat, căci o parte dintre credincioși îl doreau ca viitor preot pe Emilian Meruțiu, alții pe fiul preotului răposat, Valeriu Vertic. Mai mult, în casa parohială încă mai locuia preoteasa văduvă, Maria Vertic, care s-a plâns că o parte a sătenilor i-a cerut să părăsească locuința³, solicitând să nu fie silită să plece până când fiul său nu va fi dispus preot. Chiar și tânărul Vertic a făcut presiuni asupra vicarului ca să fie instalat în parohie, fapt care s-a și petrecut. La scurtă vreme o telegramă trimisă la Gherla preciza: „Venind luni vicariul în Mocod a instalat pe Vertic de preot. Dacă cumva nu ne aplanăți lucrul, noi 60-100 inși trecem la neunire”⁴. Chiar și în urma acestor presiuni și divergențe, Valeriu Vertic a slujit în Mocod până în 8 mai 1919, când a fost urmat la altar de Victor Zinveliu.

Valeriu Vertic a fost bolnav în mai multe rânduri. În informațiunea din 1915 avea 37 de ani și 14 de preoție, dar nu avea copii.

Schița genealogică a familiei Vertic din Mocod

¹ Idem, fond *Colecția registrelor parohiale greco-catolice de stare civilă*, registrul 725, ff. 19-20.

² Idem, fond *Vicariatul Rodnei*, dosar 845, f. 99.

³ *Ibidem*, dosar 865, f. 20.

⁴ *Ibidem*, f. 105.

TABLOU NOMINAL

cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

Alexandru DĂRĂBAN

Număr curent	Numele și prenumele	Născut în comuna	Ocupațiunea civilă	Gradul avut la miliție	A fost decorat	A luat parte la mișcări impuse de război			
						Chemat fiind			A fost refugiat
						La partea activă, ca soldat pe front	La partea sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc	Pentru a fi arestat sau internat	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Viorel Drăgan	Ilva Mare	Secretar cercual	Sublocotenent	Crucea Carol	X	-	-	-
2	Ioan Bodi	Mocod	econom	Soldat	-	-	X	-	-
3	Ioan Zăgrean	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
4	Dumitru Dănilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
5	Alexa Dănilă	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
6	Vasile Dănilă	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
7	Gavrilă Nechiti	idem	idem	Caporal	Argint II	X	-	-	-
8	Ioan Crăciun	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
9	Petru Buga	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
10	Ioan Buga	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
11	Ioan Rus	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
12	Ilie Scridon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

13	George Scridon	Mocod	Econom	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
14	Alexa Telcian	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
15	Ioan Tomi	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
16	George Urs	idem	idem	idem	Crucea Carol	X	-	-	-
17	Petru Sermaș	idem	idem	Plutonier	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
18	Gavrilă Văsieș	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
19	George Pop	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
20	Alexa Anuță	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
21	Petru Anuță	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
22	Ioan Anuță	idem	idem	Sergent	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
23	Grigore Anuță	idem	idem	idem	Crucea Carol	X	-	-	-
24	Andrei Anuță	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
25	Grigore Vertic	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1						21	4	-	-
26	Andrei Vertic	Mocod	Econom	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
27	Petru Urs	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
28	Dumitru Cornea	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
29	Gavrilă Hontilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
30	Grigore Roș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
31	Ilie Roș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
32	Cozma Puica	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
33	Gavrilă Puica	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
34	Gavrilă Mureșan	idem	idem	Sergent	Bronz Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
35	Ioan Dode	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
36	Alexa Todorîța	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
37	Ioan Petri	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
38	Petru Petri	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

39	Dumitru Rus	Mocod	Învățător	Soldat	-	-	X	-	-
40	Emil Măierean	idem	Econom	idem	-	X	-	-	-
41	Gavrilă Găvrilaș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
42	Dumitru Protasă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
43	Gavrilă Bulbuc	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
44	Sever Pop	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
45	Gavrilă Tomi	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
46	Ioan Protasă	idem	idem	idem	Bronz Argint II	X	-	-	-
47	Ilie Cornea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
48	Simion Ciocan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
49	Ioan Seucea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
50	Toader Seucea	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
51	Gavrilă Seucea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
52	Ioan Puica I. A.	idem	idem	Caporal	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
53	Gavrilă Protasă	idem	idem	Soldat	-	-	X	-	-
54	Ioan Olariu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 1+2						49	5	-	-
55	Gavrilă Olar	Mocod	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
56	Petru Mureșan	idem	idem	Fruntaș	Bronz Argint I	X	-	-	-
57	Andrei Petri	idem	idem	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
58	Gavrilă Roș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
59	Costan Petri	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
60	Ștefan Petri	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
61	Iacob Scridon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
62	Gavrilă Palage	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
63	Alexa Grigore	idem	idem	idem	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
64	Grigore P. Pampa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
65	Ioan Văsieș	idem	idem	idem	Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
66	Grigore Văsieș	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
67	Grigore Toader	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
68	George Boncea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

69	Gavrilă Toader	Mocod	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
70	George Mureșan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
71	Gavrilă Todorița	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
72	Grigore Todorița	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
73	Dumitru Todorița	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
74	George Pintelei	idem	idem	Plutonier	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
75	Gavrilă Foșlui	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
76	Macedon Foșlui	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
77	Gavrilă Foșlui I.	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
78	Grigore Găvrilaș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
79	Petru Găvrilaș I. V.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
80	Ștefan Mureșan	idem	idem	idem	Crucea Carol	X	-	-	-
81	George Todorița	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
82	Ioan Moldovan	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
83	Alexa Toader	idem	idem	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 2+3						76	7	-	-
84	George Găvrilaș	Mocod	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
85	Ioan Plăian	idem	idem	idem	Bronz Argint II Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
86	Gavrilă Plăian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
87	Grigore Jora	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
88	Gavrilă Cincu	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
89	George Cincu	idem	idem	idem	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
90	Trofim Scaiu	idem	idem	Sergent	-	X	-	-	-
91	Gavrilă Pintelei	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
92	Dumitru Măgerușan	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
93	Ioan Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
94	Ioan Doce	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

95	George Văsieș	Mocod	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
96	Ioan Văsieș I. V.	idem	idem	idem	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
97	Francisc Cherecheșiu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
98	Gavrilă Văsieș	idem	idem	Fruntaș	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
99	Vasile Dănoae	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
100	Alexa Văsieș	idem	idem	Soldat	-	-	X	-	-
101	Grigore Foșlui	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
102	Ioan Moldovan I. M.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
103	George Moldovan	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
104	Gavrilă Buga	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
105	Cozma Casian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
106	Todor Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
107	George Grigore	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
108	Ioan Găvrilaș	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
109	Petru Găvrilaș	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
110	Ștefan Pop	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
111	Gavrilă Pop	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
112	Ilie Văsieș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 3+4						100	12	-	-
113	Petru Onul	Mocod	Econom	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
114	Gavrilă Mureșan	idem	Cojocar	idem	-	X	-	-	-
115	Ioan Pălăge	idem	Econom	idem	-	X	-	-	-
116	Samson Plăian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
117	Gavrilă Pop Suia	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
118	Alexa Plăian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
119	Gavrilă Plăian	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
120	Grigore Scridon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
121	Ariton Todosie	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

122	Ioan Frișan	Mocod	Econom	Fruntaș	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
123	Gavrilă Todosie	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
124	Gavrilă Onul	idem	Jandarm sergent	Caporal	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
125	Andrei Onul	idem	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
126	Vasile Onul	idem	idem	Caporal	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
127	George Herța	idem	idem	idem	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
128	Grigore Herța	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
129	Ilie Herța	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
130	Alexa Măgerușan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
131	Dumitru Herța	idem	idem	idem	Bronz	X	-	-	-
132	Gavrilă Herța	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
133	Ioan Cincu	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
134	Andrei Scridon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
135	Petru Pop I. N.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
136	Ioan Pop Suia	idem	idem	Fruntaș	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 4+5						123	13	-	-
137	Gavrilă Filimon	Mocod	Sergent de oraș	Fruntaș	Bronz Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
138	Vartolomeu Filimon	idem	Econom	Plutonier	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
139	Petru Filimon	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
140	Petru Pop I. G.	idem	idem	Caporal	Bronz Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
141	Gavrilă Pop I. E.	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

142	Dumitru Pop I. E.	Mocod	Econom	Soldat	-	X	-	-	-
143	Grigore Pop I. I.	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
144	George Pop I. I.	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
145	Grigore Iftene	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
146	Dănilă Tomi	idem	idem	Fruntaș	Bronz Crucea Carol	-	X	-	-
147	Ioan Boncea I. M.	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
148	Cozma Pop	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
149	Gavrilă Pop C.	idem	idem	idem	Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
150	Ioan Iftene I. I.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
151	Dumitru Grigore	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
152	Maței Hontilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
153	Ștefan Hontilă	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
154	Ioan Boncea I. Ignat	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
155	Ioan Boncea I. T.	idem	idem	Fruntaș	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
156	Alexa Mureșan	idem	idem	Soldat	-	-	X	-	-
157	Todor Pampa	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
158	Ioan Pampa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
159	Gavrilă Pampa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
160	Grigore Pampa	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
161	Petru Pampa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
162	George Pampa	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
163	Ioan Bălaș	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
164	Ioan Puica I. A.	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
165	Ioan Grigore	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 5+6						146	19	-	-
166	Ioan Puica I. Iacob	Mocod	Econom	Soldat	Bronz	X	-	-	-
167	Grigore Drăgan	Mintiul Român	Învățător	elev	-	-	X	-	-
168	Victor Drăgan	Mocod	Inginer agricol	elev	-	-	X	-	X
169	Virgil Drăgan	idem	studen	Elev fruntaș	-	-	X	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

170	George Frișan	Mocod	Econom	Caporal	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
171	Ioan Văsieș	idem	idem	Soldat	-	-	X	-	-
172	Gavrilă Boncea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
173	Gavrilă Puica	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
174	Ioan Filimon	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
175	Petru Moldovan	idem	idem	Caporal	Bronz Argint I Crucea Carol	X	-	-	-
176	Vasile Magdea	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
177	Ioan Habic	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
178	Andrei Pop	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
179	Ioan Bălaș I. G.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
180	George Bălaș	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
181	Alexa Bălaș	idem	idem	Fruntaș	-	X	-	-	-
182	Ioan Ani	idem	idem	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
183	Ioan Mureșan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
184	Petru Mureșan	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
185	Simion Andrei	idem	idem	idem	-	-	X	-	-
186	Todor Văsieș	idem	idem	Caporal	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
187	Alexa Grigore I. G.	idem	idem	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
188	Simion Cozmi	idem	idem	idem	Bronz Argint II Crucea Carol	X	-	-	-
189	Petru Scridon	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
190	Dumitru Olariu	idem	idem	idem	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
191	Ioan Scridon I. L.	idem	idem	idem	-	X	-	-	-

Tablou nominal cu locuitorii români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 ca parte activă, ca soldați pe front și ca parte sedentară, pentru servicii auxiliare sau mobilizat pe loc

192	Dumitru Scridon	Mocod	Econom	Fruntaș	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
193	Petru Orza	idem	idem	Soldat	-	X	-	-	-
194	Ioan Pop Leonte	idem	idem	idem	-	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 6+7						169	25	-	1
195	Ereimei Zinveliu	Zagra	Econom	Soldat	-	-	X	-	-
196	Dămian Rai	Mocod	idem	idem	-	X	-	-	-
197	Cornea Liviu	idem	Medic sublocotenent activ	Elev plutonier	-	X	-	-	-
198	Andrei Rus	Arad	Servitor	Soldat	Bronz Crucea Carol	X	-	-	-
TOTAL PAGINA 7+8						172	26	-	1
TOTAL GENERAL						198	-	-	1

Mocod, la 5 ianuarie 1922

Viorel Drăgan – secretar cercual

Primar comunal – s. i. (G. Nechitti)

Victor Zinveliu – preot (greco-catolic) Simion Mureșan

Soldați din Mocod din Primul Război Mondial

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

Număr curent	Numele și prenumele	Soarta îndurată în timpul războiului						În urma decedatului sau dispărutului a rămas	
		Mort pe câmpul de luptă	Mort în temniță, părăsire, în spital în urma bolilor sau rănilor	S-a reîntors acasă			Dispărut	Văduvă	Numărul orfanilor
				Ca invalid	Rănit, bolnav, însă în prezent e sănătos	Deplin sănătos			
1	2	11	12	13	14	15	16	17	18
1	Viorel Drăgan	-	-	X	-	-	-	-	-
2	Ioan Bodi	-	X	-	-	-	-	1	3
3	Ioan Zăgrean	-	-	-	-	X	-	-	-
4	Dumitru Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-
5	Alexa Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-
6	Vasile Dănilă	-	-	-	-	X	-	-	-
7	Gavrilă Nechiti	-	-	-	X	-	-	-	-
8	Ioan Crăciun	-	-	-	-	X	-	-	-
9	Petru Buga	-	-	-	X	-	-	-	-
10	Ioan Buga	-	X	-	-	-	-	-	-
11	Ioan Rus	-	-	-	X	-	-	-	-
12	Ilie Scridon	X	-	-	-	-	-	-	-
13	George Scridon	-	-	X	-	-	-	-	-

TABLOU NOMINAL

cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

14	Alexa Telcian	-	-	-	-	-	X	1	2
15	Ioan Tomi	-	-	-	-	X	-	-	-
16	George Urs	-	-	-	-	X	-	-	-
17	Petru Sermaș	-	-	-	X	-	-	-	-
18	Gavrilă Văsieș	-	X	-	-	-	-	-	1
19	George Pop	-	-	-	-	X	-	-	-
20	Alexa Anuță	-	-	-	-	X	-	-	-
21	Petru Anuță	-	-	-	-	X	-	-	-
22	Ioan Anuță	-	-	-	-	X	-	-	-
23	Grigore Anuță	-	-	-	X	-	-	-	-
24	Andrei Anuță	-	-	-	-	X	-	-	-
25	George Vertic	X	-	-	-	-	-	-	-
	TOTAL PAGINA 1	2	3	2	5	12	1	2	6
26	Andrei Vertic	-	-	-	-	X	-	-	-
27	Petru Urs	-	-	X	-	-	-	-	-
28	Dumitru Cornea	-	-	-	X	-	-	-	-
29	Gavrilă Hontilă	-	X	-	-	-	-	1	1
30	Grigore Roș	-	-	-	-	X	-	-	-
31	Ilie Roș	-	-	-	-	X	-	-	-
32	Cozma Puica	-	-	-	-	X	-	-	-
33	Gavrilă Puica	-	-	-	-	X	-	-	-
34	Gavrilă Mureșan	-	-	-	X	-	-	-	-
35	Ioan Dode	-	-	X	-	-	-	-	-
36	Alexa Todorîța	-	-	-	-	X	-	-	-
37	Ioan Petri	-	-	-	-	-	X	-	-
38	Petru Petri	-	-	X	-	-	-	-	-
39	Dumitru Rus	-	-	-	-	X	-	-	-
40	Emil Măierean	-	-	-	-	X	-	-	-
41	Gavrilă Găvrilaș	-	-	-	-	X	-	-	-
42	Dumitru Protasă	-	-	-	X	-	-	-	-
43	Gavrilă Bulbuc	-	-	-	X	-	-	1	2
44	Sever Pop	-	-	-	X	-	-	-	-
45	Gavrilă Tomi	X	-	-	-	-	-	-	-
46	Ioan Protasă	-	-	-	-	-	X	1	3
47	Ilie Cornea	X	-	-	-	-	-	1	2
48	Simion Ciocan	-	-	-	-	X	-	-	-
49	Ioan Seucea	X	-	-	-	-	-	-	-
50	Toader Seucea	-	-	-	-	X	-	-	-
51	Gavrilă Seucea	-	-	-	-	X	-	-	-
52	Ioan Puica I. A.	-	X	-	-	-	-	-	-
53	Gavrilă Protasă	-	-	-	X	-	-	-	-
54	Ioan Olariu	-	-	-	-	X	-	-	-
	TOTAL PAGINA 1+2	5	5	5	11	25	3	6	14
55	Gavrilă Olar					X			

TABLOU NOMINAL
cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

56	Petru Mureșan	-	-	-	X	-	-	-	-
57	Andrei Petri	-	-	-	-	X	-	-	-
58	Gavrilă Roș	-	-	-	-	X	-	-	-
59	Costan Petri	-	-	-	-	X	-	-	-
60	Ștefan Petri	-	-	-	-	X	-	-	-
61	Iacob Scridon	-	-	-	-	-	X	1	1
62	Gavrilă Palage	-	-	-	-	X	-	-	-
63	Alexa Grigore	-	-	-	X	-	-	-	-
64	Grigore P. Pampa	-	-	-	-	X	-	-	-
65	Ioan Văsieș	-	-	-	X	-	-	-	-
66	Grigore Văsieș	-	X	-	-	-	-	1	3
67	Grigore Toader	-	-	-	-	X	-	-	-
68	George Boncea	-	-	-	-	X	-	-	-
69	Gavrilă Toader	-	-	-	-	-	X	1	1
70	George Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-
71	Gavrilă Todorîța	-	-	-	-	X	-	-	-
72	Grigore Todorîța	-	-	-	-	-	X	1	-
73	Dumitru Todorîța	-	-	-	-	X	-	-	-
74	George Pintelei	-	-	-	X	-	-	-	-
75	Gavrilă Foșlui	-	-	-	-	X	-	-	-
76	Macedon Foșlui	-	-	-	X	-	-	-	-
77	Gavrilă Foșlui I.	-	-	-	X	-	-	-	-
78	Grigore Găvrilaș	-	-	-	X	-	-	-	-
79	Petru Găvrilaș I. V.	-	-	-	-	-	X	-	-
80	Ștefan Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-
81	George Todorîța	-	-	-	-	X	-	-	-
82	Ioan Moldovan	-	-	X	-	-	-	-	-
83	Alexa Toader	-	-	-	X	-	-	-	-
TOTAL PAGINA 2+3		5	6	6	19	40	7	10	19
84	George Găvrilaș	-	-	-	X	-	-	-	-
85	Ioan Plăian	-	-	-	X	-	-	-	-
86	Gavrilă Plăian	-	-	-	X	-	-	-	-
87	Grigore Jora	-	-	-	-	X	-	-	-
88	Gavrilă Cincu	-	-	-	-	X	-	-	-
89	George Cincu	-	-	-	X	-	-	-	-
90	Trofim Scaiu	-	-	-	-	X	-	-	-
91	Gavrilă Pintelei	-	X	-	-	-	-	-	-
92	Dumitru Măgerușan	-	-	-	-	X	-	-	-
93	Ioan Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
94	Ioan Doce	-	-	-	X	-	-	-	-
95	George Văsieș	-	-	-	-	X	-	-	-
96	Ioan Văsieș I. V.	-	-	-	X	-	-	-	-
97	Francisc Cherecheșiu	-	-	-	X	-	-	-	-
98	Gavrilă Văsieș	-	-	-	X	-	-	-	-

TABLOU NOMINAL
cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

99	Vasile Dănoae	-	-	-	-	-	X	1	1
100	Alexa Văsieș	-	-	-	-	X	-	-	-
101	Grigore Foșlui	-	-	-	-	-	X	-	-
102	Ioan Moldovan I. M.	X	-	-	-	-	-	-	-
103	George Moldovan	-	-	-	-	X	-	-	-
104	Gavrilă Buga	-	-	-	X	-	-	-	-
105	Cozma Casian	-	-	-	-	X	-	-	-
106	Todor Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
107	George Grigore	X	-	-	-	-	-	-	-
108	Ioan Găvrilaș	-	X	-	-	-	-	1	1
109	Petru Găvrilaș	-	-	-	X	-	-	-	-
110	Ștefan Pop	-	-	-	-	X	-	-	-
111	Gavrilă Pop	-	-	-	X	-	-	-	-
112	Ilie Văsieș	-	X	-	-	-	-	-	3
	TOTAL PAGINA 3+4	7	9	6	30	51	9	12	24
113	Petru Onul	-	-	-	X	-	-	-	-
114	Gavrilă Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-
115	Ioan Pălăge	-	-	-	-	X	-	-	-
116	Samson Plăian	-	-	-	-	X	-	-	-
117	Gavrilă Pop Suia	-	X	-	-	-	-	1	2
118	Alexa Plăian	-	-	-	-	X	-	-	-
119	Gavrilă Plăian	-	-	-	-	X	-	-	-
120	Grigore Scridon	-	-	-	-	X	-	-	-
121	Ariton Todosie	-	-	-	-	-	X	1	1
122	Ioan Frișan	-	-	-	-	X	-	-	-
123	Gavrilă Todosie	-	-	-	-	X	-	-	-
124	Gavrilă Onul	-	-	-	X	-	-	-	-
125	Andrei Onul	-	-	X	-	-	-	-	-
126	Vasile Onul	-	-	-	-	X	-	-	-
127	George Herța	-	-	-	X	-	-	-	-
128	Grigore Herța	-	-	-	-	X	-	-	-
129	Ilie Herța	-	-	-	-	X	-	-	-
130	Alexa Măgerușan	-	-	-	-	X	-	-	-
131	Dumitru Herța	-	-	-	X	-	-	-	-
132	Gavrilă Herța	-	-	-	-	X	-	-	-
133	Ioan Cincu	-	-	-	-	X	-	-	-
134	Andrei Scridon	-	-	-	-	X	-	-	-
135	Petru Pop I. N.	-	-	X	-	-	-	-	-
136	Ioan Pop Suia	-	-	-	-	X	-	-	-
	TOTAL PAGINA 4+5	7	10	8	34	67	10	14	27
137	Gavrilă Filimon	-	-	-	-	X	-	-	-
138	Vartolomeu Filimon	-	-	-	X	-	-	-	-
139	Petru Filimon	-	-	-	X	-	-	-	-
140	Petru Pop I. G.	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL
*cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război
Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale*

141	Gavrilă Pop I. E.	-	-	-	-	-	X	-	-
142	Dumitru Pop I. E.	X	-	-	-	-	-	-	-
143	Grigore Pop I. I.	X	-	-	-	-	-	1	1
144	George Pop I. I.	-	-	-	-	X	-	-	-
145	Grigore Iftene	-	-	-	-	X	-	-	-
146	Dănilă Tomi	-	-	-	-	X	-	-	-
147	Ioan Boncea I. M.	-	-	-	-	X	-	-	-
148	Cozma Pop	-	-	-	X	-	-	-	-
149	Gavrilă Pop C.	-	-	-	-	X	-	-	-
150	Ioan Iftene I. I.	-	-	-	X	-	-	-	-
151	Dumitru Grigore	-	-	-	-	X	-	-	-
152	Maței Hontilă	X	-	-	-	-	-	1	2
153	Ștefan Hontilă	-	-	-	-	X	-	-	-
154	Ioan Boncea I. Ignat	-	-	-	-	X	-	-	-
155	Ioan Boncea I. T.	-	-	-	X	-	-	-	-
156	Alexa Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-
157	Todor Pampa	-	-	-	-	X	-	-	-
158	Ioan Pampa	-	-	-	-	X	-	-	-
159	Gavrilă Pampa	-	-	-	-	X	-	-	-
160	Grigore Pampa	-	-	-	-	X	-	-	-
161	Petru Pampa	-	-	-	-	-	X	-	-
162	George Pampa	X	-	-	-	-	-	-	-
163	Ioan Bălaș	-	-	-	-	X	-	-	-
164	Ioan Puica I. A.	-	-	-	-	X	-	-	-
165	Ioan Grigore	X	-	-	-	-	-	1	1
	TOTAL PAGINA 5+6	12	10	8	39	84	12	17	31
166	Ioan Puica I. Iacob	-	-	-	-	X	-	-	-
167	Grigore Drăgan	-	-	-	-	X	-	-	-
168	Victor Drăgan	-	-	-	-	X	-	-	-
169	Virgil Drăgan	-	-	-	-	X	-	-	-
170	George Frișan	-	-	-	X	-	-	-	-
171	Ioan Văsieș	-	X	-	-	-	-	1	2
172	Gavrilă Boncea	X	-	-	-	-	-	1	1
173	Gavrilă Puica	-	-	X	-	-	-	-	-
174	Ioan Filimon	-	-	-	-	X	-	-	-
175	Petru Moldovan	X	-	-	-	-	-	-	-
176	Vasile Magdea	-	-	-	-	X	-	-	-
177	Ioan Hăbic	-	-	X	-	-	-	-	-
178	Andrei Pop	-	-	-	-	X	-	-	-
179	Ioan Bălaș I. G.	-	-	-	-	X	-	-	-
180	George Bălaș	-	-	-	X	-	-	-	-
181	Alexa Bălaș	-	-	-	-	X	-	-	-
182	Ioan Ani	-	-	-	X	-	-	-	-
183	Ioan Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-

TABLOU NOMINAL
cu soarta locuitorilor români din comuna Mocod care au luat parte la Primul Război Mondial între anii 1914-1918 și urmările sale

184	Petru Mureșan	-	-	-	-	X	-	-	-
185	Simion Andrei	-	-	-	-	X	-	-	-
186	Todor Văsies	-	-	-	-	X	-	-	-
187	Alexa Grigore I. G.	-	-	-	X	-	-	-	-
188	Simion Cozmi	-	-	-	X	-	-	-	-
189	Petru Scridon	-	-	-	X	-	-	-	-
190	Dumitru Olariu	-	-	-	X	-	-	-	-
191	Ioan Scridon I. L.	-	-	-	-	X	-	-	-
192	Dumitru Scridon	-	-	-	-	X	-	-	-
193	Petru Orza	-	-	-	X	-	-	-	-
194	Ioan Pop Leonte	X	-	-	-	-	-	1	-
	TOTAL PAGINA 6+7	15	11	10	47	99	12	20	34
195	Ereimei Zinveliu	-	-	-	-	X	-	-	-
196	Dămian Rai	-	-	-	-	-	X	-	-
197	Cornea Liviu	-	-	-	-	X	-	-	-
198	Andrei Rus	-	-	-	-	X	-	-	-
	TOTAL PAGINA 7+8	15	11	10	47	102	13	20	34
	TOTAL GENERAL	198						20	34

Monumentul Eroilor din Mocod

Concluzii privind locuitorii din comuna Mocod participanți la Primul Război Mondial conform statisticii ASTRA

Conform statisticii care a fost realizată de Societatea „ASTRA” din Sibiu la câțiva ani după terminarea războiului, Tabelul Nominal cu toți combatanții care au participat la Primul Război Mondial din localitatea Mocod a fost întocmit de către secretarul cercual Viorel Drăgan, primarul comunal Gavrilă Nechiti, preotul greco-catolic local Victor Zinveliu și Simion Mureșan - plugar, la data de 5 ianuarie 1922.

În anii Primului Război Mondial (1914-1918) au fost mobilizați în Armata austro-ungară 198 de bărbați (din care 26 au rămas pe loc) din localitatea Mocod.

Combatanții au fost:

- 188 economi (plugari);
- 1 cojocar;
- 1 servitor;
- 1 jandarm sergent;
- 1 sergent de oraș;
- 1 student;
- 1 secretar cercual;
- 2 învățători;
- 1 inginer agricol;
- 1 medic sublocotenent.

Din totalul de 198 de bărbați:

- au murit pe câmpul de luptă: 15.
- morți în temniță, în pibegie, în spital, în urma bolilor și rănilor: 11.
- au fost dați dispăruți: 13.

În urma lor au rămas:

- 20 văduve
- 34 de orfani.

S-au întors acasă:

- Deplin sănătoși: 102.
- Invalizi: 10.
- Răniți, bolnavi, dar deveniți sănătoși: 47.

Din punct de vedere al gradelor militare avem următoarea situație:

- Soldați: 160
- Fruntaș: 15
- Caporali: 10
- Sergenți: 5
- Plutonier: 3
- Elevi: 2
- Elev fruntaș: 1
- Elev plutonier: 1
- Sublocotenent: 1

TABLOU CU LOCUITORII DIN MOCOD DECORAȚI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

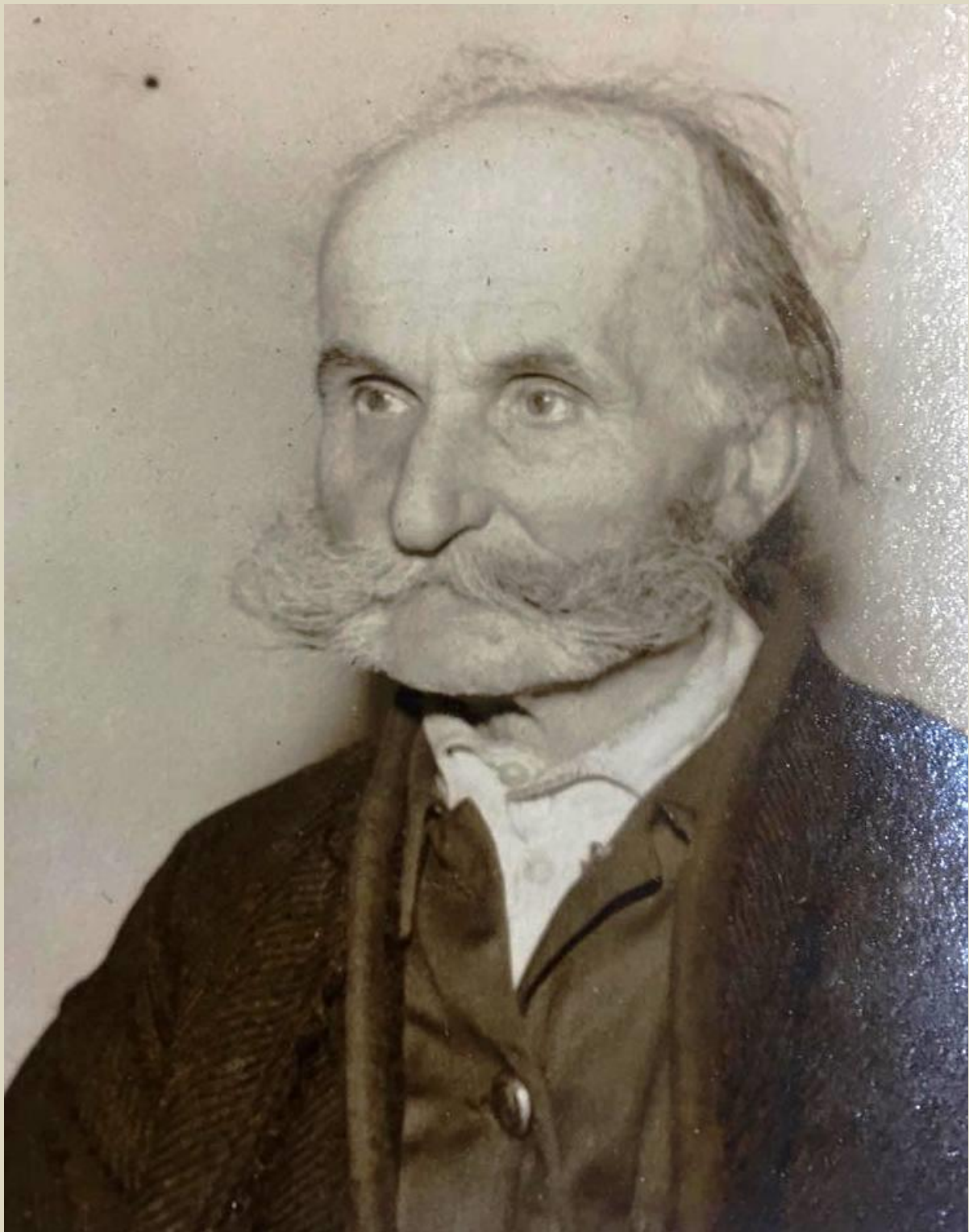
Nr. crt.	Numele și prenumele	Ocupația	Gradul	Decorațiile primite			
				Bronz	Argint I	Argint II	Crucea Carol
1	Viorel Drăgan	Secretar cercual	Sublocotenent	-	-	-	da
2	Gavrilă Nechiti	Econom	Caporal	-	-	da	-
3	Petru Buga	idem	Soldat	da	-	-	da
4	George Scridon	idem	idem	da	-	-	da
5	George Urs	idem	idem	-	-	-	da
6	Petru Sermaș	idem	Plutonier	da	-	da	da
7	Ioan Anuță	idem	Sergent	da	-	-	da
8	Grigore Anuță	idem	idem	-	-	-	da
9	Andrei Vertic	idem	Soldat	da	-	-	da
10	Dumitru Cornea	idem	idem	da	-	-	da
11	Gavrilă Mureșan	idem	Sergent	da	da	-	da
12	Alexa Todorița	idem	Soldat	da	-	-	da
13	Ioan Protașă	idem	idem	da	-	da	-
14	Toader Seucea	idem	idem	da	-	-	da
15	Ioan Puica I. A.	idem	Caporal	da	da	da	da
16	Petru Mureșan	idem	Fruntaș	da	da	-	-
17	Andrei Petri	idem	Soldat	da	-	-	da
18	Alexa Grigore	idem	idem	da	-	da	da
19	Ioan Văsieș	idem	idem	-	da	-	da
20	George Pintelei	idem	Plutonier	da	-	da	da
21	Gavrilă Foșlui I.	idem	Soldat	da	-	-	da
22	Ștefan Mureșan	idem	idem	-	-	-	da
23	Alexa Toader	idem	idem	da	-	-	da
24	Ioan Plăian	idem	idem	da	da	da	da
25	Grigore Jora	idem	idem	da	-	-	da
26	George Cincu	idem	idem	da	-	da	da
27	Ioan Văsieș I. V.	idem	idem	da	-	da	da
28	Gavrilă Văsieș	idem	Fruntaș	da	-	-	da
29	Gavrilă Buga	idem	Soldat	da	-	-	da
30	Petru Găvrilaș	idem	idem	da	-	-	da
31	Gavrilă Pop	idem	idem	da	-	-	da
32	Petru Onul	idem	idem	da	-	-	da
33	Ioan Frișan	idem	Fruntaș	da	-	-	da
34	Gavrilă Todosie	idem	idem	da	-	-	da
35	Gavrilă Onul	Jandarm sergent	Caporal	da	-	da	da
36	Vasile Onul	Econom	idem	da	-	-	da
37	George Herța	idem	idem	da	-	da	da

TABLOU CU LOCUITORII DIN MOCOD DECORAȚI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

38	Dumitru Herța	Econom	Soldat	da	-	-	-
39	Ioan Pop Sina	idem	Fruntaș	da	-	da	da
40	Gavrilă Filimon	Sergent de oraș	Sergent	da	da	-	da
41	Vartolomeu Filimon	Econom	Plutonier	da	-	da	da
42	Petru Pop I. G.	idem	Caporal	da	da	-	da
43	Grigore Pop I. I.	idem	Soldat	da	-	-	da
44	Grigore Iftene	idem	idem	da	-	-	da
45	Dănilă Tomi	idem	Fruntaș	da	-	-	da
46	Gavrilă Pop C.	idem	Soldat	-	-	da	da
47	Dumitru Grigore	idem	idem	da	-	-	da
48	Ioan Boncea I. Ignat	idem	Fruntaș	da	-	-	da
49	Ioan Puica I. A.	idem	Soldat	da	-	-	da
50	Ioan Puica I. Iacob	idem	idem	da	-	-	-
51	George Frișan	idem	Caporal	da	-	da	da
52	Gavrilă Puica	idem	Soldat	da	-	-	da
53	Petru Moldovan	idem	Caporal	da	da	-	da
54	Andrei Pop	idem	Soldat	da	-	-	da
55	Ioan Ani	idem	idem	da	-	-	da
56	Todor Văsieș	idem	Caporal	da	-	-	da
57	Alexa Grigore I. G.	idem	Soldat	da	-	-	da
58	Simion Cozmi	idem	idem	da	-	da	da
59	Dumitru Olariu	idem	idem	da	-	-	da
60	Dumitru Scridon	idem	Fruntaș	da	-	-	da
61	Andrei Rus	idem	Soldat	da	-	-	da
TOTAL				54	8	16	55
TOTAL MEDALII				133			

După cum se poate vedea comuna Mocod a avut un număr de 61 combatanți decorați, ceea ce reprezintă un procent de 30,8 % din totalul de 198 trimiși pe front.

După numărul total de medalii, adică 133, acestea reprezintă un procent de 67,17 % din totalul participanților la război.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA”
SÂNGEORZ-BĂI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229